

Fotografie: Daniel Fărcașiu, arhiva Muzeului Național Brukenthal
Realizator interviuri și corectură: Andreea Corca
Referințe și selecție colecția de pictură europeană: Alexandru Sonoc
Asistență conservare: Alexandra Runcan
Concept grafic și traducere în engleză: Dana Hrib
Tehnoredactare copertă: Chris Balthes

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Hrib, Dana Roxana
Cultură în multe culori = Culture of many colors /
Dana Roxana Hrib, Raluca Maria Teodorescu. -
Sibiu: Editura Muzeului Național Brukenthal, 2023
Conține bibliografie
ISBN 978-630-6520-30-5
I. Teodorescu, Raluca-Maria
75

Introducere / Introduction	5
Despre ignoranța lumii lui Carl Linnaeus	
About the ignorance of Carl Linnaeus' world	
Partea 1 / Part 1	9
Despre discriminarea rasială, în general	
About racial discrimination, in general	
Etnocentrismul antic	11
Ancient ethnocentrism	
Începuturile ideologiei de rasă	12
The beginnings of race ideology	
Doctrina descoperirilor	13
The doctrine of discoveries	
Non-europenii	14
Non-Europeans	
Puritatea sângelui	15
Blood purity	
Precedentele din cazul grupului etnic Herero	16
The precedents in the case of the Herero ethnic group	
Discriminarea romilor	17
Discrimination of the Roma	
Expozițiile etnologice	18
Ethnological exhibitions	
Competența culturală	19
Cultural competence	
Partea a 2-a / Part 2	21
Colorismul	
Colorism	
Dualismul non-culorilor	22
The non-colors dualism	
Gândirea în alb și negru	23
Thinking in black and white	
Antisemitismul sau despre un altfel de alb	24
Anti-Semitism or about a different kind of whiteness	
Colorismul sau pigmentocrația	25
Colorism / shadeism or pigmentocracy	
Patru culori	26
Four colors	
Diferite nuanțe de maro	27
Different shades of brown	
Albirea pielii	28
Skin whitening	
Cazul grupurilor etnice Hutu și Tutsi	29
The case of the Hutu and Tutsi ethnic groups	
Partea a 3-a / Part 3	31
Catalog	
Catalogue	
Partea a 4-a / Part 4	63
Comunitățile Sibiului în dialog	
Sibiu communities in dialogue	
Bibliografie / Bibliography	79

Introducere
Despre ignoranța lumii lui
Carl Linnaeus

Introduction
About the ignorance of Carl
Linnaeus' world

Rasismul nu este ușor de explicat.

Instrumentalizarea economică și politică a ideologiei rasiale a generat mentalități deformate și traume adânc înscrise în subconștientul colectiv. La nivelul oamenilor obișnuiți, din secolul XV și până în prezent, ignoranța a fost principalul obstacol în calea identificării și surmontării acestor disfuncționalități.

În a zecea ediție a lucrării sale *Systema Naturae*, taxonomistul suedez Carl Linnaeus (1707 – 1778) împărțea specia umană în patru categorii sistematice, după culoare: alb european, roșu american, galben asiatic și negru african; acestora, el le-a adăugat categoria „monstruos” pentru oamenii sălbatici și monștruoși, grupuri necunoscute și indivizi mai mult sau mai puțin anormali. În mod evident, conținutul celei de a cincea categorii se raporta la ceea ce Linnaeus considera a fi cunoscut, civilizat, potrivit culturii din care provenea și pe care o considera normativă.

Colecția de pictură europeană a Muzeului Național Brukenthal este alcătuită din produse artistice ale lumii lui Carl Linnaeus: 1.235 lucrări datate în secolele XV – XIX; dintre acestea, doar 16 lucrări, datate în secolele XVI – XVIII, prezintă persoane originare din Africa, Orientul Îndepărtat sau chiar nativi americani. Cu totul diferită este situația reprezentărilor persoanelor din Orientul Apropiat, a căror interacțiune cu spațiul european a fost complexă și îndelungată.

Deoarece selecția este redusă, în catalog au fost incluse și lucrări de pictură nerestaurate încă, prin urmare puțin cunoscute. Din punct de vedere tematic, acestea pot fi structurate în scene istorice, scene biblice, vedute și scene de gen.

Din punct de vedere compozițional, sunt reprezentate: 23 persoane de origine africană (22 bărbați și 1 femeie) dintre care 4 magi, 10 paji, 2 servitori, 5 însoțitori de suită și 2 personaje fără un rol precis; 8 persoane de origine asiatică (toți bărbați) dintre care 7 sclavi și 1 însoțitor de suită; 1 sau 2 reprezentări de nativi americani (bărbați), imprecise descriptiv sub aspectul costumului și specificului fizionomic.

Din punctul de vedere al abordării artistice, majoritatea reprezentărilor persoanelor de culoare sunt minim descriptive sub aspect fizionomic, având menirea de a sublinia importanța socială a altor personaje a căror trenă sau obiecte le poartă; o parte sunt asociate unor animale (cai, câni) mai bine detaliate, pictate în culori deschise; nu în cele din urmă întâlnim personaje cu tenul închis pictate pe un fundal întunecat sau în zone compoziționale umbrite.

Privind lucrările din catalog, este evident faptul că populația de culoare era puțin cunoscută în sec. XVI-XVIII, multe descrieri fiind realizate pe baza imaginației sau după alte lucrări. Ca și în cazul taxonomiei lui Linnaeus, necunoscutul era considerat abatere de la normalitatea vremii; în consecință s-a recurs la delimitare (ei nu sunt ca noi) și dezumanizare. Este importantă înțelegerea acestui tipar de gândire deoarece, arta a constituit etapa intermediară a instituționalizării rasismului, între clasele conducătoare, generatoare de ideologie, și oamenii obișnuiți, marcați de ignoranță.

Pentru susținerea conținutului informativ, în catalog au mai fost incluse 2 lucrări de pictură: *Portret de filozof* și *Portret de rabin* precum și 2 obiecte de artă decorativă.

Racism is not easy to explain.

The economic and political instrumentalization of racial ideology has generated warped mentalities and traumas deeply inscribed in the collective subconscious. At the average people level, from the 15th century to the present, ignorance has been the main obstacle to identifying and overcoming these dysfunctions.

In the tenth edition of his work *Systema Naturae*, the Swedish taxonomist Carl Linnaeus (1707 – 1778) divided the human species into four systematic categories, according to color: European white, American red, Asiatic yellow, and African black; to these he added the category “monstrous” for wild and monstrous people, unknown groups, and more or less abnormal individuals. Obviously, the content of the fifth category related to what Linnaeus considered to be known, civilized and specific to the culture from which he came and which he considered normative.

The European painting collection of Brukenthal National Museum consists of artistic products from the world of Carl Linnaeus: 1,235 works dated from the 15th – 19th centuries; of these, only 16 works, dated in the 16th – 18th centuries, present people originating from Africa, the Far East or even Native Americans. A completely different situation regards the representations of people from the Near East, whose interaction with the European space was complex and long.

As the selection is limited, the catalog has also included works of painting not yet restored, thus little known. Thematically, they can be structured into historical scenes, biblical scenes, vedute and genre scenes.

From a compositional point of view, there are represented: 23 people of African origin (22 men and 1 woman) of which 4 magi, 10 pages, 2 servants, 5 attendants and 2 characters without a precise role; 8 persons of Asian origin (all male) including 7 slaves and 1 attendant; 1 or 2 representations of Native Americans (men), descriptively imprecise in terms of costume and physiognomy.

From the artistic approach point of view, most representations of people of color are minimally descriptive in terms of physiognomy, aiming to emphasize the social importance of other characters whose robe-train or objects they carry; some are associated with more detailed animals (horses, dogs), painted in light colors; not lastly we encounter dark-skinned characters painted against a dark background or in shaded compositional areas.

Looking at the works in the catalog, it is evident that the population of color was little known in the 16th – 18th centuries, many descriptions being from the imagination or after other works. As with Linnaeus' taxonomy, the unknown was considered a deviation from the normality of the epoch; consequently delimitation (they are not like us) and dehumanization was resorted to. It is important to understand this pattern of thinking because art constituted the intermediate stage of the institutionalization of racism, between the ruling classes, generators of ideology, and average people, marked by ignorance.

To support the informative content, the catalog also included 2 paintings: *Portrait of a philosopher* and *Portrait of a rabbi* as well as 2 objects of decorative art.

Partea 1

Despre discriminarea rasială, în general

Discriminarea rasială este orice formă de segregare a unei persoane, pe baza culorii pielii, rasei sau originii sale etnice.

(Convenția internațională pentru eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, 1965)

Part 1

About racial discrimination, in general

Racial discrimination is any form of segregation against a person based on their skin color, race or ethnic origin.

(International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, 1965)

Etnocentrismul antic

Deși, potrivit unor istorici, s-ar putea vorbi despre existența unor concepte proto-rasiste în lumea greco-romană, majoritatea opiniilor consideră că acestea erau de fapt ideologii etnocentrice, lipsite de orice noțiune de egalitate umană; deținătorii structurilor de putere se considerau superiori din punct de vedere cultural, educațional și religios, neavând nevoie să justifice subordonarea altor popoare.

Spre exemplu, Aristotel în *Politica* (cca. 330 î.Hr.) afirmă că poporul grec este liber prin natura lui iar barbarii sunt sclavi prin natura lor, având trupuri puternice și suflete de sclav.

În concepția lui Aristotel, ceea ce delimitează stăpânul natural de sclavul natural rezidă în suflet iar nu în trup.

Ancient ethnocentrism

Although, according to some historians, one could discuss about the existence of proto-racist concepts in the Greco-Roman world, most opinions consider that they were actually ethnocentric ideologies, devoid of any notion of human equality; the holders of power structures considered themselves culturally, educationally and religiously superior, not needing to justify the subordination of other peoples.

For example, Aristotle in *Politics* (ca. 330 BC) states that the Greek people are free by nature and the barbarians are slaves by nature, having strong bodies and slave souls.

In Aristotle's view, what demarcates the natural master from the natural slave resides in the soul and not in the body.

Începuturile ideologiei de rasă

Ideologizarea rasei, așa cum o înțelegem astăzi, își are originile în colonialismul european. Primii sclavi africani au fost aduși în emisfera vestică în anul 1501, la mai puțin de o decadă după debarcarea lui Cristofor Columb pe insula Spaniola din arhipelagul Antile (1492).

Totuși, în epoca Iluminismului, a Revoluției Americane (1763-91) și a Revoluției Franceze (1789-99), o idee socială emergentă a fost aceea că toți oamenii sunt creați sau născuți egali, afirmată atât de Thomas Jefferson în *Declarația americană de independență* din 1776 cât și în *Declarația franceză pentru drepturile omului și ale cetățeanului* din 1789. În acest context, justificarea colonizării și sclaviei era necesară, iar aceasta s-a făcut prin redefinirea noțiunii de ființă umană: toți oamenii sunt egali; prin urmare, cei care nu sunt egali, nu sunt oameni.

Conceptul de rasă a devenit astfel principalul instrument în organizarea ordinii coloniale la nivel social, politic și economic.

The beginnings of race ideology

The ideology of race as we understand it today has its origins in European colonialism. The first African slaves were brought to the Western Hemisphere in 1501, less than a decade after Christopher Columbus landed on the island of Hispaniola in the Antilles archipelago (1492).

However, in the era of the Enlightenment, of the American Revolution (1763-91) and the French Revolution (1789-99), an emerging social idea was that all humans are created or born equal, so affirmed by Thomas Jefferson in the *American declaration of independence* from 1776 as well as in the French *Declaration for the rights of man and of the citizen* from 1789. In this context, the justification of colonization and slavery was necessary, and this was done by redefining the notion of a human being: all humans are equal; therefore those who are not equal, are not humans. The notion of race thus became the main tool in organizing the colonial order at social, political and economic levels.

Doctrina descoperirilor

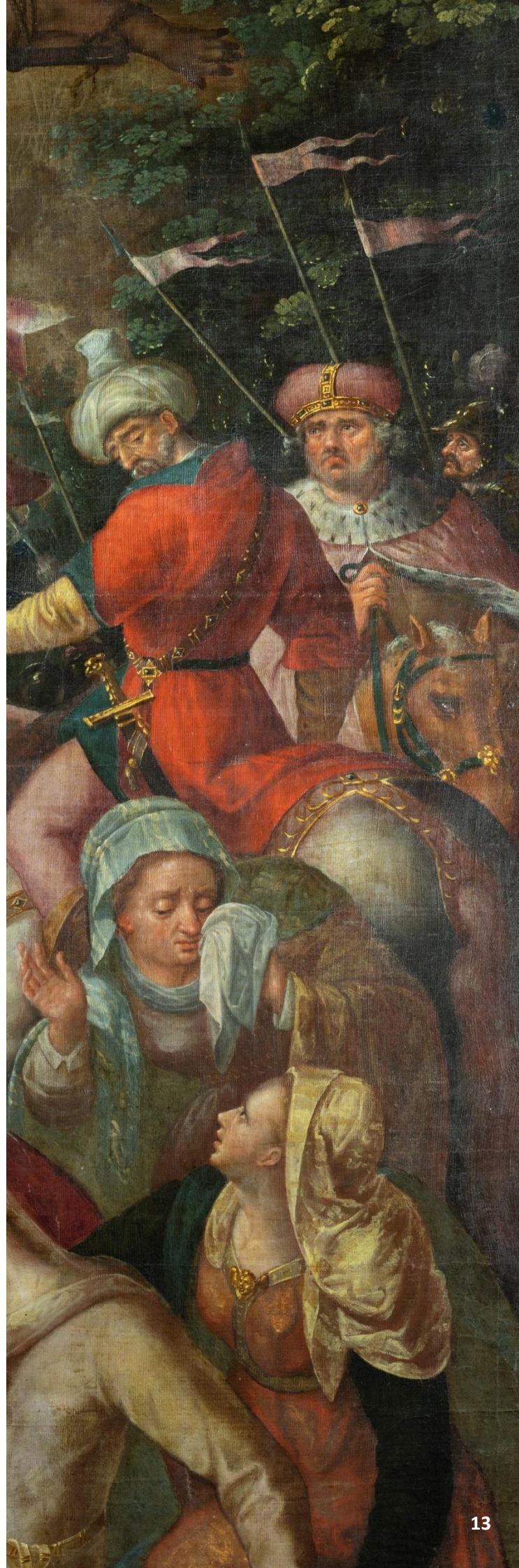
Diferența de rasă a fost acceptată și susținută de structurile ecleziale care au încurajat invadarea și exploatarea altor ținuturi. Bula papală *Dum Diversas* (Pe când diferiți), emisă de Nicolae V în 1452, acorda Portugaliei permisiunea să cucerească orice teritoriu necreștin, să își declare stăpânirea asupra resurselor și să reducă populația băștinașă la „sclavie perpetuă”. În 1493, Papa Alexandru VI a acordat o permisiune similară Spaniei. Coloniile plăteau o zeciuială Bisericii Catolice (uneori chiar în sclavi), iar biserica aseamăna colonizarea cu predicarea Bibliei.

Coloniștii protestanți au continuat această viziune, comparându-se cu israeliții eliberați din robia egipteană, care au pătruns în pământul făgăduinței cucerind Canaanul. Atât justificarea catolică precum și cea protestantă se bazau pe credința într-un mandat divin asociat superiorității europene, imprimată de-a lungul secolelor în mentalul colectiv pentru protejarea beneficiilor generate de cultura discriminării rasiale. În anul 1823, Curtea Supremă a S.U.A. declara populația indigenă din America de Nord a fi constituită din simpli ocupanți ai unor teritorii asupra cărora guvernul federal avea drept de cumpărare sau confiscare.

The doctrine of discoveries

The notion of race was accepted and supported by ecclesiastical structures that encouraged the invasion and exploitation of other lands. The papal bull *Dum Diversas* (While Different), issued by Nicholas V in 1452, gave Portugal permission to conquer any non-Christian territory, claim control over the resources and reduce the native population to “perpetual slavery”. In 1493, Pope Alexander VI granted a similar permission to Spain. The colonies paid a tithe to the Catholic Church (sometimes even in slaves), and the church equated colonization with preaching the Bible.

Protestant settlers continued this view, comparing themselves to the Israelites freed from Egyptian slavery who entered the promised land by conquering Canaan. Both Catholic and Protestant justifications were based on the belief in a divine mandate associated with European superiority, imprinted over the centuries in the collective mind in order to protect the benefits generated by the culture of racial discrimination. In 1823, the U.S. Supreme Court declared the indigenous population of North America to be mere occupants of territories over which the federal government had the right to purchase or confiscate.

Non-europenii

Delimitarea reprezentanților culturii vest-europene de restul locuitorilor lumii s-a realizat, în prima etapă, prin comerțul transatlantic cu sclavi. Deși sclavia a existat în variate forme și în epocile precedente, de această dată a oferit premisele construirii dominației coloniale europene asupra Africii, Americii Latine și țărilor asiatice, prin impunerea supremației politice și militare în scopul întăririi dezvoltării economice a puterilor dominante.

În consecință, a fost posibilă operarea unei delimitări clare între civilizația europeană și „ceilalți”, considerați necivilizați, nedezvoltați, inferiori din toate punctele de vedere.

În scopul susținerii acestei viziuni, au fost elaborate teorii pseudo-științifice privind superioritatea intelectuală și morală a rasei albe în raport cu celelalte rase, așezând colonialismul în tiparele unei misiuni civilizatoare pentru introducerea normelor și legislației vestice; rasa a devenit criteriul de diferențiere între civilizator și cei ce așteaptă să fie civilizați.

Non-Europeans

The delimitation of the representatives of Western European culture from the rest of the world's inhabitants was achieved in the first stage through the transatlantic slave trade. Although slavery existed in various forms in previous eras as well, this time it provided the premises for the construction of European colonial rule over Africa, Latin America and Asian countries by imposing political and military supremacy in order to strengthen the economic development of the dominant powers.

Consequently, it was possible to operate a clear demarcation between European civilization and the “others” considered uncivilized, undeveloped, inferior in all respects.

In order to support this vision, pseudo-scientific theories were developed regarding the intellectual and moral superiority of the white race in relation to the other races, placing colonialism in the patterns of a civilizing mission to introduce Western norms and legislation; race became the criterion of differentiation between the civilizer and those waiting to be civilized.

Puritatea sângelui

Folosit în Spania și Portugalia, unul dintre cele mai timpurii sisteme de discriminare rasială s-a bazat pe *Limpieza de sangre*.

Primul statut centrat în această noțiune a fost implementat în Toledo, în anul 1449, făcând referire la „vechii creștini” în detrimentul populațiilor băștinașe, convertite pe continentele Asiei, Africii și Americii.

„Noilor creștini” și urmașilor lor le era interzisă ocuparea funcțiilor oficiale sub acuzația de a nu fi abandonat cu adevărat vechea lor religie (cripto-evrei sau cripto-musulmani), puritatea sângelui referindu-se cu adevărat la descendență, iar nu la credința personală.

Blood purity

Used in Spain and Portugal, one of the earliest systems of racial discrimination was based on *Limpieza de sangre*.

The first statute centered on this notion was implemented in Toledo, in 1449, referring to the “old Christians” to the detriment of native populations, converted on the continents of Asia, Africa and America.

The “new Christians” and their descendants were barred from holding official positions, being accused of not having truly abandoned their old religion (crypto-Jews or crypto-Muslims), purity of blood in fact referring to lineage and not to personal faith.

Precedentele din cazul grupului etnic Herero

La sfârșitul sec. XIX, fondarea uneia dintre coloniile germane în Africa s-a făcut prin confiscarea teritoriului și bunurilor populației Herero, nativii fiind obligați la muncă forțată. Deoarece aceștia au opus rezistență, generalul Lothar von Trotha a decis anihilarea întregului grup; supraviețuitorii au fost forțați să traverseze deșertul din proximitatea Botswanei. În 1904, 80% din populația locală era anihilată, acesta fiind considerat primul genocid din sec. XX.

Puținii rămași în viață au fost duși pe Shark Island într-unul dintre primele lagăre de concentrare. Acolo, geneticianul german Eugen Fischer a desfășurat experimente de reproducere; după studierea copiilor rezultați din violarea femeilor Herero de către bărbați albi, concluziile lui Fischer au fost că ar trebui interzisă reproducerea persoanelor din rase diferite. Studiile sale au fost folosite pentru validarea concepției de inferioritate a rasei africane și la baza mai multor inițiative legislative privind căsătoriile inter-rasiale.

Unul dintre studenții lui Fischer a fost Josef Mengele, care a desfășurat, la rândul său, experimente asupra oamenilor la Auschwitz. În Statele Unite ale Americii, legislația a interzis căsătoriile inter-rasiale până în 1967.

The precedents in the case of the Herero ethnic group

At the end of the 19th c., the founding of a German colony in Africa was done by confiscating the territory and goods of the Herero population, the natives being forced to work. As they resisted, General Lothar von Trotha decided to annihilate the entire group; the survivors were forced to cross the desert in the proximity of Botswana. In 1904, 80% of the local population was annihilated, this being considered the first genocide of the 20th c.

The few survivors were taken to Shark Island in one of the first concentration camps. There, German geneticist Eugen Fischer conducted breeding experiments; after studying the children resulting from the rape of Herero women by white men, Fischer's conclusions were that the reproduction of people of different races should be prohibited. His studies were used to validate the conception of the inferiority of the African race and the basis of several legislative initiatives regarding interracial marriage.

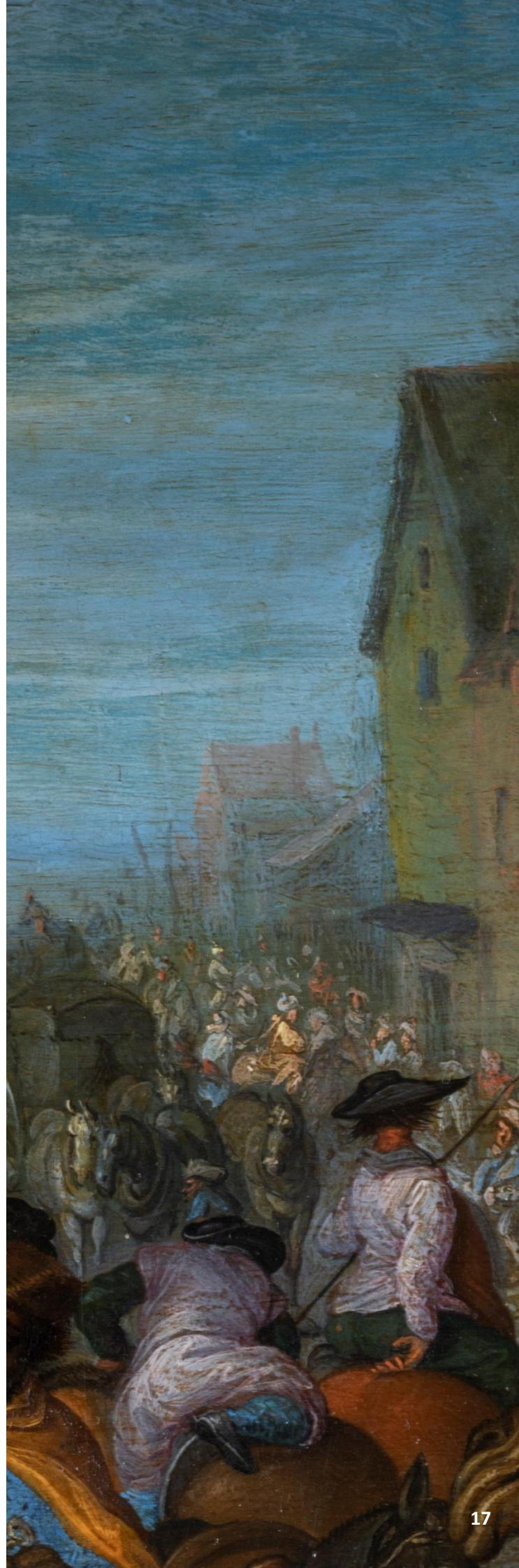
One of Fischer's students was Josef Mengele, who himself conducted human experiments at Auschwitz. In the United States, interracial marriage was prohibited by law until 1967.

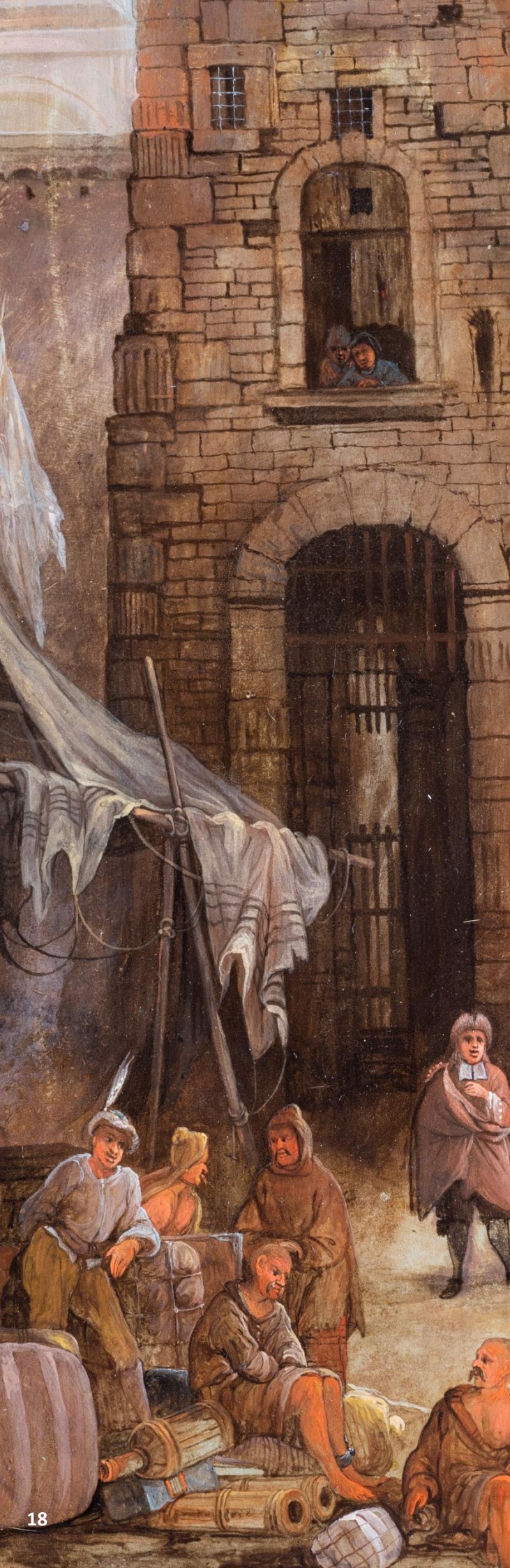
Discriminarea romilor

Romii sunt un grup etnic indo-arian, inițial nomad, predominant în Europa (centru, est și sud-est) și Anatolia (mai ales în Turcia). Evidențe genetice și lingvistice sugerează originea lor în sub-continentul indian, de unde au plecat cu 1.000 de ani în urmă. Cea mai îndelungată perioadă de discriminare a romilor a fost înrobirea în Moldova și Țara Românească, dinainte de constituirea acestor principate (sec. XIII-XIV) și până la abolirea legislației în decada 1840-50. Nu se cunoaște cu precizie dacă ei au sosit în aceste teritorii ca oameni liberi sau au fost aduși ca sclavi de mongoli, în 1241. Au fost persecutați sub bănuiala de a fi spioni turci (Dieta imperială din Landau și Freiburg 1496-98) și învinuiți de transmiterea bolilor în timpul epidemiilor. În 1749, în Spania, bărbații romi au fost concentrați în lagăre de muncă forțată. În sec. XIX, migranților romi li s-a interzis intrarea în Argentina (1880) și Statele Unite ale Americii (1885). În timpul celui de al Doilea Război Mondial, au fost victime ale Holocaustului (*Porajmos*), numărul celor exterminați fiind apreciat între 200.000 – 500.000 după unele opinii și 90.000 – 1.500.000 după altele.

Discrimination of the Roma

The Roma are an Indo-Aryan ethnic group initially nomadic, predominant in Europe (central, eastern and southeastern) and Anatolia (mostly in Turkey). Genetic and linguistic evidences suggest their origin in the Indian sub-continent from where they left 1,000 years ago. The longest period of discrimination against them was the enslavement in Moldova and Wallachia, before the establishment of these principalities (13th-14th c.) until the abolition of the legislation in the decade 1840-50. It is not known precisely whether they arrived in these territories as free people or were brought as slaves by the Mongols in 1241. They were persecuted under the suspicion of being Turkish spies (Imperial Diet of Landau and Freiburg 1496-98) and blamed for the transmission of diseases during epidemics. In 1749, in Spain, Romani men were concentrated in forced labor camps. In the 19th c., Roma migrants were forbidden to enter Argentina (1880) and the United States of America (1885). During the Second World War, there were victims of the Holocaust (*Porajmos*), the number of those exterminated being estimated between 200,000 – 500,000 according to some opinions and 90,000 – 1,500,000 according to others.

Expozițiile etnologice

Cunoscute colocvial sub denumirea de „grădini zoologice umane” (deoarece erau adesea organizate în grădinile zoologice), manifestările de expunere publică a oamenilor proveniți din medii considerate exotice au debutat în circuri, dobândind popularitate în sec. XIX și XX sub forma unor reconstituiri caricaturale ale mediilor naturale de viață (adăposturi, costume, manifestări artistice), populate cu nativi. La 1870, astfel de spectacole puteau fi întâlnite în Paris, Hamburg, Londra, Milano, New York și Chicago, contribuind prin succesul lor la afirmarea stereotipului superiorității vestice și rasismului științific. Au fost prezentați nubieni, inuiți, nativi din Suriname (America de Sud), filipinezi, somalezi, senegalezi etc.

Spre exemplu, Saartje Bartmann, o femeie dintr-un trib nomad din Africa de Sud-Vest, a fost expusă vreme de 5 ani în Anglia și Irlanda iar după ce a murit (1815), scheletul și mulajul în ghips al corpului ei au fost expuse la Musée de l'Homme din Paris. Angelo Solimann, născut în Africa Centrală, a fost adus în Italia ca sclav în sec. XVIII; după moartea sa (1796), a fost conservat prin taxidermie și expus la Muzeul de Istorie Naturală din Viena timp de aproape o decadă.

Ethnological exhibitions

Colloquially known as “human zoos” (as they were often held in zoos), the public display of humans coming from environments considered exotic began in circuses, gaining popularity in the 19th and 20th c. in the form of caricature reenactments of natural circumstances (shelters, costumes, artistic manifestations), populated with natives. By 1870, such shows could be found in Paris, Hamburg, London, Milan, New York and Chicago, contributing through their success to the affirmation of the stereotype of Western superiority and scientific racism. Nubians, Inuit, natives of Surinam (South America), Filipinos, Somalis, Senegalese, etc. were featured.

For example, Saartje Bartmann, a woman from a nomadic tribe in South-West Africa was exhibited for 5 years in England and Ireland and, after she died (1815), the skeleton and the plaster cast of her body were displayed at the Musée de l'Homme in Paris.

Angelo Solimann, born in Central Africa, was brought to Italy as a slave in the 18th c.; after his death (1796) he was preserved by taxidermy and exhibited at the Natural History Museum in Vienna for nearly a decade.

Competența culturală

Cunoașterea, înțelegerea și acceptarea altor culturi, decât cea în care ne-am născut, sunt astăzi esențiale în dialogul cultural competent.

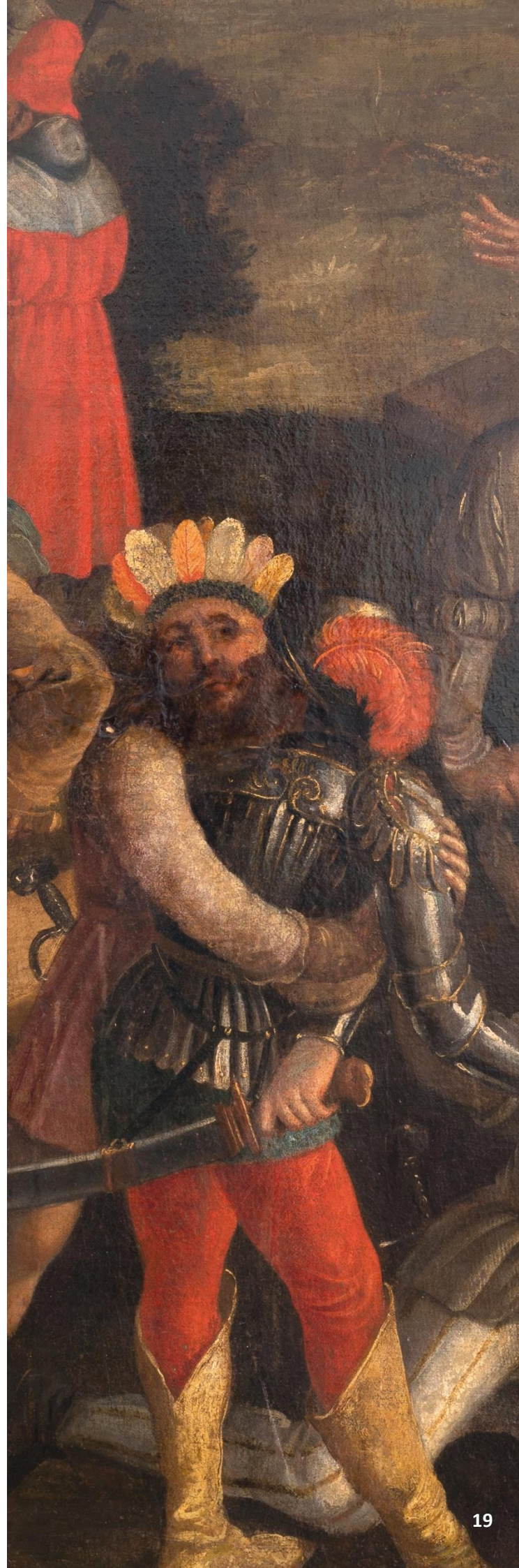
Conștientizarea faptului că există atât diferențe cât și asemănări, ce trebuie respectate, este primul pas în dobândirea empatiei necesare vindecării traumelor rasiale, combaterii rasismului sistemic și dezvoltării dialogului incluziv.

Pentru eliminarea stereotipurilor superiorității culturale este necesar un efort susținut de învățare și adaptare la diversitate, din partea fiecăruia dintre noi. Dacă putem accepta că toți oamenii sunt egali, în consecință, vom accepta că identitatea lor culturală este de o egală importanță.

Cultural competence

Knowledge, understanding and acceptance of cultures other than the one we were born into are essential today in the competent cultural dialogue. The awareness over existing differences and similarities that must be respected is the first step in acquiring the necessary empathy for resolving racial trauma, for combating systemic racism, and for developing inclusive dialogue.

The elimination of cultural superiority stereotypes requires a sustained effort from each of us in learning and adapting to diversity. If we can accept that all people are equal, we will consequently accept that their cultural identity is of equal importance.

Partea a 2-a

Colorismul

Colorismul a fost definit de Alice Walker (premiul Pulitzer 1982 pentru romanul *The colour purple*) drept „tratament preferențial al unor persoane din aceeași rasă, doar pe baza culorii lor”.

Part 2

Colorism

Colorism was defined by Alice Walker (Pulitzer Prize 1982 for the novel *The Color Purple*) as “the preferential treatment of people of the same race based solely on their color”.

Dualismul non-culorilor

Una dintre cele mai disputate teme asociate cromaticii poate fi rezumată în întrebarea: sunt albul și negrul culori?

De-a lungul istoriei, a fost afirmat atât punctul de vedere al științei – albul este suma culorilor din spectru pe când negrul este absența lor cât și punctul de vedere al artei – albul este absența culorii (suprafața neacoperită) iar negrul este suma culorilor.

Astăzi, această abordare pare simplistă din ambele perspective; rămâne contrastul transformat, prin tipare socio-culturale perpetuate încă din antichitate, în dihotomie morală: albul reprezintă lumina, simbolizând binele iar negrul reprezintă întunericul, simbolizând răul.

The non-colors dualism

One of the most disputed topics associated with chromaticism can be summarized by the following question: are black and white colors?

Science's point of view – white is the sum of all colors in the spectrum while black is their absence, as well as art's point of view – white is the absence of color (uncovered surface) and black is the sum of all colors, have been equally affirmed throughout history.

Today this approach seems simplistic from both perspectives; remains the contrast transformed, by socio-cultural patterns perpetuated since antiquity, into a moral dichotomy: white represents light, symbolizing good and black represents darkness, symbolizing evil.

Gândirea în alb și negru

Sub aspect psihologic, gândirea în alb și negru este incapacitatea perceperii coerente, nuanțate, a realității ca întreg: o reprezentare a binelui pentru un individ poate fi o reprezentare a răului pentru un altul.

Întunericul asigură odihna (melatonina este secretată noaptea, în absența luminii), corespunde activității animalelor nocturne, ajută plantele să anticipateze venirea iernii etc.

Lumina artificială excesivă este considerată în zilele noastre o formă de poluare care afectează ritmul circadian al oamenilor și acuratețea lor vizuală (mai mult de jumătate din populația Europei a pierdut abilitatea de a vedea Calea Lactee cu ochiul liber), împiedică natura să se adapteze schimbării anotimpurilor și afectează ciclurile de reproducere ale păsărilor, reptilelor și mamiferelor.

Thinking in black and white

From a psychological point of view, thinking in black and white is the inability to perceive the coherent, nuanced reality as a whole: a representation of good to one individual can be a representation of evil to another.

Darkness ensures rest (melatonin is secreted at night, in the absence of light), corresponds to the activity of nocturnal animals, helps plants to anticipate the coming of winter, etc.

Excessive artificial light in nowadays is considered a form of pollution that affects people's circadian rhythm and their visual accuracy (more than half of Europe's population has lost the ability to see the Milky Way with the naked eye), prevents nature from adapting to the changing seasons and affects the reproductive cycles of birds, reptiles and mammals.

Antisemitismul sau despre un altfel de alb

De-a lungul erei noastre, poporul evreu a fost expulzat din Anglia, Franța, Germania, Spania și Portugalia epocii medievale, silit să trăiască în ghetouri, masacrat în timpul cruciadelor sau din ordinul Inchiziției și în pogromurile Rusiei țariste. Până la jumătatea sec. XIX, emigranții evrei în S.U.A. au fost asimilați ca populație albă – „persoane albe libere” (lege din 1790), definită distinct prin religie. Odată cu migrația în masă din 1840, o nouă formă de rasism a fost fundamentată pe baze pseudo-științifice și pe eugenie. În 1911, raportul comisiei Dillingham îi definea, alături de est și sud-est europeni, ca fiind nu tocmai albi sau diferiți din punct de vedere rasial. În 1935, Legile rasiale de la Nürnberg au oferit cadrul juridic pentru excluderea lor în scopul protejării sângelui și onoarei germane.

Holocaustul (*Shoah*) a fost genocidul evreilor europeni în timpul celui de-al Doilea Război Mondial; între 1941 și 1945, 6 milioane de persoane au fost ucise sistematic de Germania nazistă și aliații acesteia, mai ales în lagăre de concentrare de la Auschwitz – Birkenau, Belzec, Chełmno, Majdanek, Sobibór și Treblinka.

Anti-Semitism or about a different kind of whiteness

Throughout our era, the Jewish people were expelled from the medieval England, France, Germany, Spain and Portugal, forced to live in ghettos, massacred during the Crusades or by the order of Inquisition and in the pogroms of Tsarist Russia.

Until the middle of the 19th c., Jewish immigrants to the USA were assimilated as white population – “free white persons” (law of 1790), distinct by religion. With the mass migration of the 1840s, a new form of racism was founded on pseudo-scientific grounds and eugenics. In 1911, the Dillingham commission report defined them alongside Eastern and Southeastern Europeans as not quite white or racially different. In 1935, the Nuremberg Race Laws provided the legal framework for their exclusion in order to protect German blood and honor.

The Holocaust (*Shoah*) was the genocide of European Jews during World War II; between 1941 and 1945, 6 million people were systematically murdered by Nazi Germany and its allies, mostly in the concentration camps at Auschwitz – Birkenau, Belzec, Chełmno, Majdanek, Sobibór and Treblinka.

Colorismul sau pigmentocrația

Subiect prevalent în discuția pentru dreptate socială, combaterea rasismului a evidențiat nu doar percepția bi-rasială (alb – altă culoare), între atitudinile fundamentale ale discriminării, ci și gradarea acceptabilității sau a excluderii sociale în funcție de nuanța mai închisă sau mai deschisă a epidermei.

Similar rasismului, colorismul este o formă agravată de discriminare bazată pe culoarea pielii, extinsă la nivel intra-rasial.

Timp de patru secole, sistemul socio-economic dezvoltat de colonialismul european s-a bazat pe discriminarea sistematică a persoanelor de culoare, nuanța dobândind semnificație socială, afectând mediul de muncă, educația, căsătoria, parteneriatele și, nu în ultimul rând, criteriile de apreciere estetică.

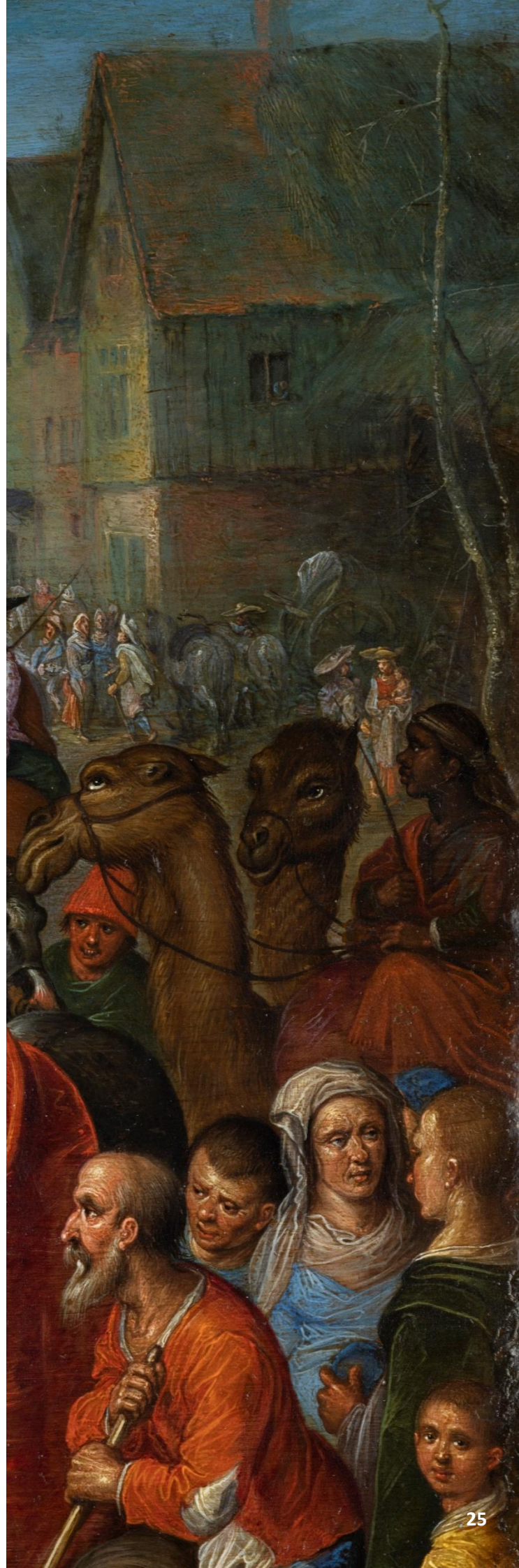
Deși fascinația pentru tenul deschis la culoare precedă dominația colonială, este tot atât de adevărat că această mentalitate a fost exploatată, încurajată și transformată în regulă de colonialism.

Colorism / shadeism or pigmentocracy

A prevalent topic in the discussion for social justice, the fight against racism highlighted not only the bi-racial perception (white – other color) between the fundamental attitudes of discrimination but also the gradation of acceptability or social exclusion according to the darker or lighter shade of the epidermis.

Similar to racism, colorism is an aggravated form of discrimination based on skin color, extended to the intra-racial level.

The four centuries long socio-economic system developed by European colonialism was based on the systematic discrimination of people having different colors, the shade acquiring social significance, affecting the work environment, education, marriage, partnerships and, last but not least, the criteria of aesthetic appreciation. Although the fascination with the light complexion predates colonial domination, it is equally true that this mentality was exploited, encouraged and turned into norm by colonialism.

Patru culori

Potrivit istoricului Michael Keevak, în secolele XVI și XVII, est-asiaticii erau în mod consecvent descriși ca fiind albi.

În prima ediție a lucrării sale *Systema Naturae*, taxonomistul suedez Carl Linnaeus (1707 – 1778) împărțea specia umană în patru categorii: alb european *Europæus albesc[ens]*, roșu american *Americanus rubesc[ens]*, bronzat (ars de soare) asiatic *Asiaticus fuscus* și negru african *Africanus nigr[iculus]*.

În a zecea ediție a *Systema Naturae*, Linnaeus a schimbat descrierea culorii pielii asiaticilor în galben *luridus*. Keevak consideră această modificare în sensul susținerii științifice a inferiorității de rasă, prin atribuirea unei culori asiaticilor, alta decât albul.

Four colors

According to historian Michael Keevak, in the 16th and 17th centuries, East Asians were consistently described as white.

In the first edition of his work *Systema Naturae*, the Swedish taxonomist Carl Linnaeus (1707 – 1778) divided the human species into four categories: European white *Europæus albesc[ens]*, American red *Americanus rubesc[ens]*, tan (sunburned) Asian *Asiaticus fuscus* and African black *Africanus nigr[iculus]*.

In the tenth edition of *Systema Naturae*, Linnaeus changed the description of Asians' skin color to yellow *luridus*. Keevak sees this change as scientifically supporting racial inferiority by assigning a color to Asians, other than white.

Diferite nuanțe de maro

Una dintre primele manifestări ale colorismului a constat în decizia stăpânilor de sclavi afro-americani de a accepta, pentru muncile din interiorul casei, doar pe aceia a căror piele era la fel sau mai deschisă decât nuanța hârtiei pentru împachetat.

Deși nu se cunoaște când a intrat în practică, testul „pungii din hârtie maro” a fost continuat în sec. XX cu pictarea ușilor bisericilor și cluburilor într-o astfel de nuanță, doar cei cu piele mai deschisă la culoare decât aceasta putând fi admiși.

Un test similar a fost cel al pieptenului, obiectivul fiind trecerea acestuia prin păr, fără să se oprească.

Different shades of brown

One of the earliest manifestations of colorism was the decision made by African American slave owners to accept for domestic work only those whose skin was the same or lighter than the shade of the wrapping paper.

Although it is not known when it came into practice, the “brown paper bag” test was continued into the 20th c. with painting the doors of churches and clubs in such a shade, only those with skin lighter than it being admitted.

A similar test was that of the comb, the objective of which consisting in going through the hair without stopping.

Albirea pielii

Primele documentări ale practicilor de albirea pielii datează din 200 î.Hr. și pot fi găsite în diverse civilizații precum cea egipteană, greacă sau cele est-asiatice.

De-a lungul timpului, acestea au contribuit la respectarea criteriilor estetice implicite statutului nobiliar, la susținerea dorinței de a accede socială și la acceptarea în culturi pentru care tenul închis la culoare presupunea inferioritate.

În America de Sud, Caraibe, Asia de Est și de Sud ele au dobândit o importanță deosebită odată cu extinderea dominației de tip colonial, implicând produse cosmetice pe bază de pudră de orez, pudră de plumb sau chiar înghițirea perlelor pisate. Produse ce conțineau doze toxice de mercur, arsenic (a se vedea napolitanele cu arsenic „sigur” ale doctorului James P. Campbell) și plumb au fost folosite în Statele Unite din 1800; în Africa de Sud, produsele de albire a pielii au devenit populare în sec. XX.

Astăzi, în multe țări africane, între 25% și 80% dintre femei folosesc în mod regulat astfel de produse iar în Asia 40%; în India peste jumătate dintre produsele de îngrijire a pielii sunt pentru albire; în Pakistan încă se folosesc produse cu nivele toxice de hidrochinonă și mercur.

Skin whitening

The first documentation of skin whitening practices dates back to 200 BC and can be found in various civilizations such as the Egyptian, Greek or East Asian ones.

Over time, they contributed to respecting the aesthetic criteria implicit in the noble status, to supporting the desire for social access and to acceptance in cultures for which dark skin implied inferiority.

In South America, the Caribbean, East and South Asia they gained particular importance with the expansion of colonial rule, involving cosmetics based on rice powder, lead powder or even the ingestion of crushed pearls. Products containing toxic doses of mercury, arsenic (see Dr. James P. Campbell's “safe” arsenic wafers) and lead have been used in the United States since the 1800s; in South Africa skin bleaching products have become popular in 20th c.

Today, in many African countries between 25% and 80% of women regularly use such products while in Asia 40%; in India over half of skin care products are for whitening; in Pakistan the products containing toxic levels of hydroquinone and mercury are still in use.

Cazul grupurilor etnice Hutu și Tutsi

Un exemplu ilustrativ pentru gravitatea discriminării pe baza culorii pielii este considerat cazul celor două mari grupuri etnice din Rwanda, teritoriu atribuit Germaniei prin Conferința de la Berlin din 1884, iar apoi controlat de Belgia, din 1917.

Atât administrațiile coloniale cât și misionarii creștini au favorizat gruparea Tutsi, elaborând o mitologie socială prin care se aprecia că au pielea mai deschisă la culoare, determinând multe persoane Hutu înstărite să devină Tutsi „onorifici”. În jurul anului 1930, Belgia a introdus cărți de identitate obligatorii, o categorie descriptivă fiind „rasă și etnie” prin care Hutu (84% din populație) și Tutsi (15% din populație) erau definiți distinct, toate acestea contribuind la conturarea viitoarei propagande anti-Tutsi.

În anul 1994, extremiștii Hutu au masacrat peste 800.000 Tutsi și moderați Hutu.

The case of the Hutu and Tutsi ethnic groups

An illustrative example of the seriousness of discrimination based on skin color is considered the case of the two large ethnic groups in Rwanda, a territory assigned to Germany through the Berlin Conference in 1884 and then controlled by Belgium, since 1917.

Both colonial administrations and Christian missionaries favored the Tutsi group, developing a social mythology that valued them as lighter-skinned, leading many wealthy Hutu people to become “honorary” Tutsi.

Around 1930, Belgium introduced compulsory identity cards, a descriptive category being “race and ethnicity” by which Hutu (84% of the population) and Tutsi (15% of the population) were distinctly defined, all of which helped shape future propaganda anti-Tutsi.

In 1994, Hutu extremists massacred over 800,000 Tutsi and Hutu moderates.

Partea a 3-a
Catalog

Pictură europeană
Artă decorativă

Part 3
Catalogue

European painting
Decorative art

Jan Thomas van Leperen (1617 – 1673),
Alexandru cel Mare și Diogene, ulei pe pânză
Alexander the Great and Diogenes, oil on canvas
 132.5 x 193.5 cm, inv. 1175

Regele Alexandru III al Macedoniei (356 – 323 î. Hr.), sau Alexandru cel Mare, și-a petrecut cea mai îndelungată parte a domniei într-o campanie militară de amploare, reușind la vârsta de 30 ani să stăpânească un imperiu ce se întindea din Grecia până în India de Nord-Vest. Compoziția cuprinde două personaje de culoare: pajul cu funcție de servitor, în zona centrală, și un însoțitor din suită, călare pe un elefant de război, reprezentat în partea dreaptă a registrului superior.

King Alexander III of Macedonia (356 – 323 BC), or Alexander the Great, spent most of his reign in a large-scale military campaign managing by the age of 30 to rule an empire that stretched from Greece to North West India. The composition includes two dark-skin characters: the serving page, in the central area, and an attendant of the retinue, riding a war elephant, depicted in the right side of the upper register.

Johann Rudolf Byss (1660 - 1738),
Antiochus I pe patul de suferință, ulei pe cupru
Antiochus I on the bed of suffering, oil on copper
 28 x 38 cm, inv. 160

Lucrarea ilustrează un subiect des întâlnit în arta neoclasică: regele Antiochus I Soter (324 – 261 î.Hr.) bolnav din dragostea pe care o purta mamei sale vitrege Stratonice.

De asemenea, întâlnim aici o tendință apărută odată cu pictura sec. XVII, în care servitori africani sunt reprezentați pentru sublinierea statutului social și bogăției personajelor principale.

The painting illustrates a common subject in neoclassical art: the king Antiochus I Soter (324 – 261 BC) lovesick because of his stepmother Stratonice.

We also encounter here a trend that appeared with the 17th c. painting, in which African servants are depicted to emphasize the social status and wealth of the main characters.

Martin van Maytens (1695-1770),
Estera implorând mila lui Artaxerxe pentru evrei, ulei pe pânză
Esther begging the mercy of Artaxerxes for the Jews, oil on canvas
208 x 183 cm, inv. 752

Pictura descrie un episod din *Cartea Esterei*, în care evreii au fost salvați de la anihilarea uneltită de un oficial al imperiului Ahemenid (primul imperiu persan).

Pajul din această compoziție este ilustrat marginal însă, spre deosebire de alte compoziții din aceeași perioadă, este corect portretizat, cu grijă pentru detaliile fizionomice și vestimentare.

The painting describes an episode from the *Book of Esther*, in which the Jews were saved from the annihilation engineered by an official of the Achaemenid empire (the first Persian empire).

The page-boy in this composition is marginally illustrated but, unlike other compositions of the same period, it is accurately portrayed, with care for the physiognomic and clothing details.

Joseph van Bredael (1688-1739) după / after Jan Brueghel II (1601-1678),
Adorația magilor, ulei pe cupru
Adoration of the Magi, oil on copper
 35.2 x 51.5 cm, inv. 147

Deși menționați biblic, particularitățile magilor au fost conturate tradițional, uneori diferit în funcție de cultură și perioadă istorică: numărul lor a fost dedus din numărul darurilor iar versiunea cea mai cunoscută a numelor este Caspar, Melchior și Balthazar.

Începând cu sec. XIV s-au generalizat și alte caracteristici ale lor, identificabile în pictura europeană: Caspar este bătrân, oferă aur și provine de pe coasta Mediteranei, Melchior este de vârstă medie, oferă tămâie și provine din Arabia iar Balthazar este tânăr, oferă smirnă și provine din Africa.

Odată cu trecerea secolelor, reprezentarea lui Balthazar este din ce în ce mai închisă la culoare, el devenind în pictură simbolul noilor colonii.

Although biblically mentioned, the particularities of the magi were outlined traditionally, sometimes differently depending on the culture and historical period: their number was deduced from the number of gifts and the most known version of their names is Caspar, Melchior and Balthazar.

Starting with the 14th c. other characteristics, identifiable in European painting, became generalized: Caspar is old, offers gold and comes from the Mediterranean coast, Melchior is middle-aged, offers incense and comes from Arabia and Balthazar is young, offers myrrh and comes from Africa.

With the passing of the centuries, the representation of Balthazar is increasingly darker, while he becomes the symbol of the new colonies in the painting.

Anonim italian (sec. XVII), maniera lui Paolo Veronese,
Italian unknown artist (17th c.), the manner of Paolo Veronese,
Adorația magilor, ulei pe pânză
Adoration of the Magi, oil on canvas
66.5 x 91cm, inv. 164

Scena este mai apropiată de ilustrarea primirii unor ambasadori la o curte regală; singurul personaj de culoare este, în această conjunctură, un paj (redat în partea stângă a compoziției).

The scene is closer to illustrating the reception of ambassadors at a royal court; the only character of color is, in this approach, a page boy (rendered on the left side of the composition).

Anonim (sfârșitul sec. XVII - începutul sec. XVIII) după Peter Paul Rubens (1577-1640),
 Unknown artist (late 17th c. - early 18th c.), after Peter Paul Rubens
Adorația magilor, ulei pe lemn de nuc
Adoration of the Magi, oil on walnut wood
 57.3 x 78.7, inv. 991

Spre deosebire de versiunile precedente ale temei închinării magilor, în care deslușim descrieri inspirate de viața seculară, aici liniatura descendentă a cortegiului, grupat în partea stângă a compoziției, simbolizează supunerea națiunilor în fața creștinismului.

Unlike previous versions of the Adoration of the Magi theme, in which we discern depictions inspired by secular life, here the descending line of the procession, grouped on the left side of the composition, indicates the submission of the nations to Christianity.

stânga / left:
după / after Jacopo da Ponte (1515-1592)
Închinarea magilor, ulei pe lemn de fag
Adoration of the Magi, oil on beech wood
27 x 21 cm, inv 372

dreapta / right:
Anonim italian (sec. XVII)
Unknown Italian artist (17th c.)
Închinarea magilor, ulei pe cupru
Adoration of the Magi, oil on copper
49 x 39 cm, inv. 350

Observăm, în lucrarea anonimului italian, creșterea interesului pentru portretizarea persoanelor de pe continente diferite, cu vestimentație specifică, chiar dacă nu foarte bine documentată; de asemenea observăm gradarea tonurilor deschis-închis ale culorii tenului.

We note, in the unknown Italian's work, the growing interest in portraying people from different continents, with specific clothing, even if not very well documented; we also observe the gradation of light-dark tones of the skin color.

Anonim după / Unknown after Hans Rottenhammer (1564-1625)
originalul la / the original is at Kunsthistorisches Museum, Viena

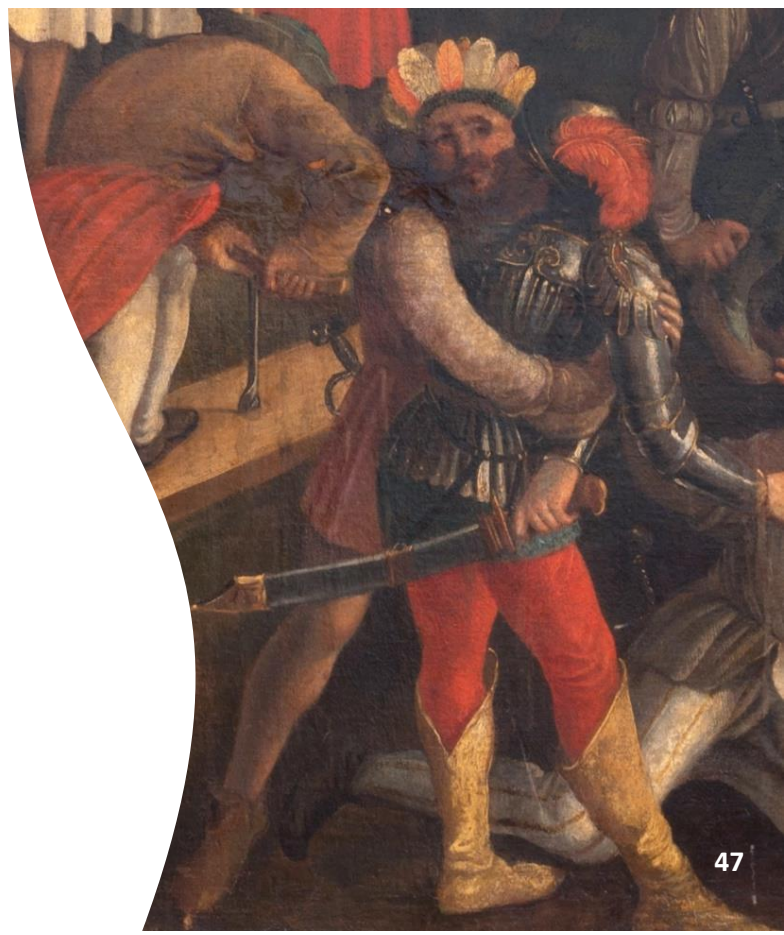
Biciuirea lui Christos, ulei pe cupru
The flagellation of Christ, oil on copper
29 x 23 cm, inv 391

școala lui / school of Christoph Schwarz (1545-1592),
Patimile lui Christos, ulei pe pânză
The Passion of Christ, oil on canvas
 182 x 266 cm, inv. 223

Atât lucrarea cu nr. de inventar 391 cât și cea cu nr. 223 prezintă elemente compoziționale mai puțin obișnuite în iconografia tematică: tânărul african din prim-plan (alb în lucrarea originală), respectiv scena îmbrățișării unui conquistador de către nativul continentului american. Semnificația ar putea fi asociată misionarismului creștin ce însoțea avansul dominației europene în colonii. Pe de altă parte, ambele abordări descriu realități istorice: prăbușirea la pământ în fața biciului și buna credință în fața colonizării armate.

Both the work of inventory no. 391 as well as no. 223 present less common compositional elements in the thematic iconography: the young African in the foreground (white in the original painting), respectively the scene of the conquistador embraced by the American native. The meaning could be associated with Christian missions that accompanied the advance of European domination in the colonies. On the other hand, both approaches describe historical realities: falling to the ground in the face of the whip and good faith in the face of armed colonization.

F. von Decler (activ în jurul anului / active around 1780),
Cheul şvabilor dunăreni de la Ulm, ulei pe cupru
Key of the Danube Swabians from Ulm, oil on copper
 49 x 61 cm, inv. 219

Cu excepția cerșetorului infirm, în prim-planul lucrării, putem observa două grupuri de asiatici a căror stare este contrastantă cu restul populației, fiind asociați imagistic pachetelor cu diferite mărfuri; în grupul din stânga, unul dintre bărbați are cătușă la picior. Nelipsit este pajul de culoare, menit să sublinieze importanța economică și socială a cuplului aflat la plimbare.

With the exception of the crippled beggar, in the foreground of the work, we can observe two groups of Asians whose condition contrasts with the rest of the population, being associated pictorially with packages of different goods; in the group on the left, one of the men has his leg cuffed. Not missing is the page boy of color, meant to emphasize the economic and social importance of the couple on the walk.

F. von Decler (activ în jurul anului / active around 1780),
Port din Dalmația, ulei pe cupru
Dalmatian port, oil on copper
 49 x 61 cm, inv. 220

Pendant al precedentei lucrări, această compoziție este structurată după aceleași principii. În prim-planul întunecat sunt ilustrate persoane inferioare din punctul de vedere al pictorului. Reapare cuplul înstărit, însoțit de un paj de culoare; în fața lor se află o femeie în zdrențe a cărei gestică sugerează ghicirea viitorului. În registrul median reîntâlnim sclavul asiatic încătușat, folosit la descărcarea mărfii.

Companion piece of the previous work, this composition is structured according to the same principles. In the dark foreground are depicted inferior persons from the painter's point of view. The wealthy couple reappears, accompanied by a page of color; in front of them is a woman in rags, the expression of her hand suggesting a fortune-telling activity. In the middle register we meet again the chained Asian slave, used in unloading the cargo.

Johann Georg de Hamilton (1672-1737),
Armăsar arab cu paj, ulei pe pânză
Arabian stallion with page, oil on canvas
 48 x 62 cm, inv 470

Născut în zona sudică a Țărilor de Jos, Hamilton a activat în Austria, la curtea împăratului Iosef I, specializându-se în reprezentarea cailor și a scenelor de vânătoare. Această lucrare este menită să comunice statutul deosebit al calului, marcat de șaua bogat ornamentată cu valoare ceremonială. Fără precizare fizionomică, pajul în costum cu influențe orientale simbolizează schimburile de rase dintre Europa și lumea estică.

Born in the southern part of the Netherlands, Hamilton worked in Austria at the court of Emperor Joseph I, specializing in the representation of horses and hunting scenes. This work is meant to communicate the special status of the horse, marked by the richly ornamented saddle of ceremonial value. With no specified physiognomy, the page in a costume showing oriental influences symbolizes the exchange of races between Europe and the Eastern world.

Johann Gabriel Canton (1710-1753)
Scenă dintr-un târg, ulei pe cupru
Fair scene, oil on copper
 26.5 x 36 cm, inv. 168

Găsim în compoziție o singură persoană de culoare, femeia din stânga registrului inferior.

We find only one person of color in the composition, the woman on the left of the lower register.

Anonim (sfârșitul sec. XVII),
Unknown artist (late 17th c.)
Maur și vânat, ulei pe pânză
Moor and game, oil on canvas
126 x 154 cm, inv. 608

Ceea ce atrage atenția în această pictură este inconsecvența pictorului care redă cu minuțiozitate și realism vânatul și câinele de vânătoare, expediind, la nivelul decorului, draperia și figura umană.

What draws the attention in this painting is the inconsistency of the painter who renders the game and the hunting dog with meticulousness and realism, dispatching the drapery and the human figure to the level of decoration.

Nikolaus Pangel (sec. XVIII / 18th c.),
Sosirea vânătorilor, ulei pe pânză
The arrival of the hunters, oil on canvas
57 x 75 cm, inv. 874

Abia vizibil, pajul din această compoziție este ilustrat în umbră, pe un fundal închis la culoare, distinct de grupul vânătorilor și al familiei acestora, care sunt redați în lumină.

Barely visible, the page in this composition is illustrated in shadow, on a dark background, distinct from the group of hunters and their family, who are rendered in light.

David Teniers II (1610 - 1690),
Portret de rabin, 1653, ulei pe cupru
Portrait of a rabbi, 1653, oil on copper
23 x 20 cm, inv. 1164

Francesco Francazano (1612-1656),
Portret de filozof, ulei pe pânză
Portrait of a philosopher, oil on canvas
80 x 60 cm, inv. 971

Atelier japonez, vază Satsuma, sec. XIX
Japanese workshop, Satsuma vase, 19th c.
h 21 cm, inv. AD 81

Atelier japonez, okimono din fildeș, sec. XIX
 Japanese workshop, ivory okimono, 19th c.
 23 x 12 x 9 cm, inv. AD 93

Partea a 4-a
Comunitățile Sibiului în dialog

Part 4
Sibiu communities in dialogue

Interviuri cu / Interviews with
Tiberiu Baruch
Dorin Cioabă
Zeno-Karl Pinter
Fawzia Rehejeh
Levente Serfőző

Interviu cu domnul Tiberiu Baruch, Președintele Comunității Evreiești din Sibiu

Care este istoricul comunității evreiești din Sibiu?

Încă de la sfârșitul secolului al XV-lea, evreii aveau legături comerciale cu Sibiu, dar primele așezări evreiești sunt semnalate abia după 1848, după ridicarea restricțiilor din Principatul Ungariei. Există însă informații conform cărora, evreii ar fi încercat să se stabilească în Sibiu pe la mijlocul secolului al XVII-lea.

În anul 1850, existau 478 de evrei în Sibiu, stabiliți în afara zidurilor cetății – *extra muros* – ceea ce azi se numeste „Orașul de jos”. În 1860, a fost organizat un „minian” (număr obligatoriu de persoane pentru rugăciune). În 1876, se organizează oficial Instituțiile comunității, care se declară ortodoxe (ashkenadă ortodoxă). Prima Sinagogă a fost construită în 1878, dar a devenit repede neîncăpătoare pentru numărul de membri. Fiind nevoie de un nou sediu, construirea unui nou edificiu i-a fost încredințată arhitectului Ferenc Szalay și a fost terminată în 1890, avându-l ca prim rabin pe Armin Horowitz.

În 1919, exista o școală și o grădiniță pe lângă Sinagogă, iar numărul membrilor se ridica la 1361. De-a lungul timpului, până în 1941, comunitatea număra 2.020 de membri, vorbitori de limbă germană și maghiară. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, în urma persecuțiilor naziste, a avut loc și lichidarea instituțiilor evreiești și proprietățile au fost confiscate. După 23 august 1944, Sinagoga din Sibiu a devenit centru de refugiați. În anul 1970, erau 125 de evrei în Sibiu și Sinagoga era încă activă. De decenii însă a început „marele gol”, numărul evreilor, decedați ori împrăștiați în lume, a scăzut constat. Sinagoga, folosită de comunitate timp de un secol, a devenit azi monument istoric.

Care este starea actuală a comunității evreiești? Câți membrii numără ea?

Acum sunt aproximativ 50 de membri în comunitatea Sibiu și Obștea Medias.

Considerați că Sibiu reprezintă un spațiu benefic pentru dezvoltarea comunității etnice din care faceți parte ?

Sibiu reprezintă un spațiu benefic pentru dezvoltarea comunității etnice mozaice, fiind un spațiu multiethnic. În România trăiesc, alături de comunitatea românească, diferite comunități etnice (maghiari, tigani, evrei, arabi, tătari, machedoni, etc.) cu tradiții culturale, lingvistice și religioase specifice.

Cum reușiți să puneți în valoare tradițiile comunității evreiești din Sibiu?

Tradițiile comunității evreiești din Sibiu se păstrează în cadrul comunității evreiești prin acțiuni și întâlniri regulate a membrilor săi (de sărbători, aniversări, evenimente culturale, s.a.m.d.)

Cum contribuie comunitatea evreiască la dezvoltarea culturală a Sibiului?

Comunitatea evreiască contribuie la dezvoltarea culturală a Sibiului prin obiectivul turistic reprezentat de lăcașul de cult, istoricul comunității și al sinagogii cu specificul său, precum și personalitățile care au marcat istoria urbei. Din această perspectivă, considerăm că viitorul comunității va avea o lungă continuitate la Sibiu, incluzând aici atitudinea de acceptare a sibienilor față de perspectiva consolidării relațiilor româno-evreiești.

Care sunt principalele dificultăți cu care se confruntă comunitatea evreilor din Sibiu?

Numărul relativ mic de membri și lipsa unui oficiant de cult.

Care este nivelul economic al comunității evreiești din Sibiu?

Nivelul economic este unul mediu, având în vedere vârsta, în general înaintată, a membrilor comunității.

Comunitatea evreiască este implicată în proiectele administrației locale din Sibiu?

Comunitatea evreiască a fost implicată mai puțin în proiectele administrației locale din Sibiu, dar rămâne o variantă de luat în calcul pe viitor.

Există instituții de învățământ specializate, care să sprijine educația evreilor în limba maternă?

Există o instituție de învățământ la distanță, care sprijină dezvoltarea cunoștințelor evreilor în limba maternă ebraică.

Ce proiecte considerați că ar trebui implementate pentru dezvoltarea comunității evreiești din Sibiu?

Considerăm că ar fi necesare proiecte împreună cu autoritățile locale pentru dezvoltarea comunității evreiești din Sibiu.

Ce relații există între comunitatea evreiască din Sibiu și cele existente în alte orașe ale României?

Există relații foarte bune între comunitatea evreiască din Sibiu și comunitățile evreiești existente în alte orașe ale României.

Interviu cu domnul Dorin Cioabă, Regele și Președintele Internațional al Romilor

Am putea începe, cu acordul dumneavoastră, printr-o scurtă prezentare a istoricului comunității rome.

Aici ar fi multe de spus ... Comunitatea noastră și-a făcut loc pe lângă populația majoritar românească și asta prin meșteșugurile care s-au dovedit de mare folos tuturor. Romii au prelucrat cuprul, lemnul și fierul și așa comunitatea noastră a putut supraviețui de-a lungul timpului. Se împlinesc aproximativ 600 de ani de când romii au fost atestați pe teritoriul actual al României. În România, romii au ajuns odată cu populațiile migratoare. Țara noastră de origine este India. În zona europeană, și-au făcut mai întâi simțită prezența în Grecia, după care, odată cu apariția popoarelor migratoare, s-au răspândit pe întreg continentul. Multă vreme, romii au fost ținuți în robie ... în această situație au ajuns și la Sibiu. Erau ca un fel de marfă, vânduți între boieri și domnitori. Zona Sibiului nu a avut o populație foarte numeroasă de romi, ea fiind locuită mai degrabă de sași și maghiari.

Pe parcurs, romii și-au putut găsi locul la Sibiu și în mare parte, au reușit să se integreze foarte bine, asta pentru că Sibiul are un foarte mare avantaj pe care poate că nu îl au și alte orașe din țară: este un spațiu al multiculturalității. Aici s-au înțeles foarte bine și s-au acceptat minoritățile. La Sibiu nu au fost niciodată scandaluri etnice de amploare, precum s-a întâmplat, de exemplu, la Târgu Mureș sau la București, unde românii le-au dat romilor foc la case. Diferitele etnii care au locuit la Sibiu s-au acceptat unele pe altele, din acest motiv ne-a fost și nouă mai ușor să ne integrăm aici. Mai mult decât atât, Sibiul a devenit capitala mondială a romilor. Aici este și sediul Uniunii Internaționale a Romilor.

Care este numărul aproximativ al comunității rome din Sibiu?

În județul Sibiu, la ultimul nostru recensământ intern, am înregistrat aproximativ 30.000 de romi. Există în Sibiu localități majoritar rome. Recensământul oficial, care s-a făcut în 2022, precum și cel din 2011, nu sunt reale, pentru că romii nu și-au mai recunoscut etnia, gândindu-se să evite anumite probleme. În recensământul oficial, găsim în jur de 6.500 de romi.

În perioada celui de-al Doilea Război Mondial, Ion Antonescu a realizat un recensământ al populației, iar după ce recensământul a fost finalizat și toți romii au fost înregistrați, i-au deportat în Transnistria. Pentru romi, această parte a trecutului este foarte dureroasă. Noi am ridicat puternice pârgii împotriva recensămintelor oficiale, asta pentru că este greu să menții evidența unei comunități atât de numeroase, dar care refuză, în același timp, să-și recunoască apartenența etnică.

Explicați-ne, vă rog, de ce credeți că Sibiul reprezintă un spațiu benefic pentru dezvoltarea comunității rome?

În Municipiul Sibiu și în întreg județul, majoritatea populației acceptă tradițiile și obiceiurile noastre, ne respectă. Derulăm parteneriate cu românii, sașii și maghiarii și avem o mulțime de proiecte comune. Ceea ce se întâmplă la Sibiu reprezintă de fapt normalitatea. Sibiul nu numai pentru că a fost desemnat capitală cultural europeană, dar e și mult mai dezvoltat față de alte zone ale țării, precum Moldova sau Oltenia, în care romii sunt marginalizați și oamenii nu îi acceptă, văzându-i doar ca pe niște delicvenți.

Din aceste cauze apare și abandonul școlar, pentru că ceilalți și-au învățat copiii să nu se joace cu copiii de etnie romă și dacă pentru ei școala este un chin și ceilalți colegi îi evită, nu mai sunt motivați să meargă la școală.

Sibiul este totuși un oraș al multiculturalității. Am reușit aici să facem și câteva întâlniri religioase cu preoții de toate religiile, chiar și cu preoți romi. Înainte de pandemie, organizam mereu mic-dejunuri cu rugăciune, în care chemam reprezentanții tuturor minorităților și care au fost de un real succes.

Ați amintit aspectul apartenenței religioase. Ce confesiuni au romii din Sibiu?

Conform ultimului recensământ, aproximativ un sfert și-au declarat apartenența la religia penticostală. Foarte mulți romi și-au găsit în această religie pacea și apropierea de Dumnezeu. Alți romi s-au declarat ortodocși, dar nu sunt și practicanți, au tins numai să-și însușească aceeași religie pe care o aveau și românii. Exact asta vreau să și subliniez: faptul că pastorii penticostali au reușit să se apropie mai mult de romi și să îi atragă spre biserica penticostală.

Romii nu au o religie proprie. În toată lumea, ei au împrumutat religia populației majoritare. Subliniez, totuși, că niciodată romii nu au fost practicanți. Mai recent, în toată Europa, romii și-au ridicat biserici penticostale sau baptiste, adică neoprotestante, în care ei au devenit pastori și au reușit să îi strângă împreună pe semenii lor. Ceea ce nu s-a reușit prin Uniunea Europeană, a reușit să facă pentru noi biserica penticostală. Oamenii au devenit mai buni: nu mai fură, nu mai beau și nu se mai bat, pentru că religia le interzice să mai aibă aceste vicii. Integrarea romilor s-a făcut prin prisma religiei penticostale

În ce constă specificul comunității etnice rome?

Romii sibieni, în marea lor majoritate, sunt căldărari. Pe ei îi găsim mai puțin în Sibiu și mai mult în localitățile din jurul acestuia, precum Cristian, Săliște, Șelimbăr sau Jina. Pe căldărari îi găsim mai ales în zona Bratei, Mediaș și Agnita. Căldărarii sunt practic corturari – ei mergeau înainte cu corturile, care erau, practic, atelierele lor de confecționat acele căldări. Căldărarii prelucrează în special cuprul și metalele neferoase. În zona Sibului mai găsim și romi argintari, care se ocupă de confecționarea bijuteriilor. Există și romi rudari, care prelucrează lemnul – dar ei se regăsesc în zonele în care este mai multă plută, undeva în zona Vâlcei și a Drăgășaniului.

Prin ce se deosebesc romii față de membrii altor comunități etnice din Sibiu?

În primul rând, este de remarcat faptul că aceste comunități tradiționale își păstrează portul. În al doilea rând, romii nu acceptă căsătoriile mixte. Practic, în cadrul familiei, romii sunt foarte conservatori. Căsătoriile se fac aranjate, le stabilesc părinții mirilor, pentru ca totul să rămână în comunitate. Romii sunt foarte conservatori, ori, odată ce ai acceptat căsătoriile mixte, nu mai poți să ai o familie tradițională, pentru că tinzi să te îndrepti ori într-o parte, ori în cealaltă. Acestea, eu spun că ar fi principalele diferențieri.

Cărui fapt credeți că se datorează conservatorismul romilor?

Noi vrem să rămânem așa cum suntem creați, nu acceptăm modernismul, nu acceptăm copiii noștri să nu cunoască limba și tradițiile noastre. Noi vrem să conservăm cultura noastră, pentru că aceasta ne este identitatea, dacă o pierdem, practic ne-am lăsa asimilați, ceea ce nu dorim și cred că nimeni nu și-ar dori să fie asimilat. Cred că elementul conservatorismului ne face să fim și mai interesați în ochii celorlalți. Sunt de părere că un popor se poate identifica numai prin tradițiile, limba și cultura sa.

Cum reușiți să puneți în valoare tradițiile comunității rome din Sibiu?

De când am preluat conducerea comunității rome, după moartea tatălui meu – anul acesta se împlinesc 10 ani, am pus accent pe festivaluri, simpozioane și expoziții în care să arătăm tuturor celorlalți care sunt tradițiile și obiceiurile noastre.

La Sibiu am găsit o mare înțelegere și în fiecare an am avut pe agenda culturală unul sau două proiecte de promovare a romilor. Timp de câteva zile, meșterii romi au venit în locațiile care le-au fost puse la dispoziție, precum Piața Mare sau Piața Mică, și am organizat aceste festivaluri. Am organizat și festivaluri cu tematică gastronomică, unde oamenii au putut să guste produsele noastre și vreau să mărturisesc că atât comunitatea romă internațională, cât și cea a Sibiului, au câștigat foarte mult.

Unii ne vedeau ca pe un popor de oameni răi, infractori ... doar și apelativul de țigan este denigrator. Mulți nu vor să aibă contacte cu romii, dar prin faptul că am organizat aceste festivaluri, ceilalți au putut vedea că avem o cultură tradițională și produse culinare extrem de interesante. Au venit români și au mâncat din aceeași farfurie cu noi, s-au așezat la masa noastră și ne-au ascultat muzica, au dansat cu ai noștri ... astfel, ne-am apropiat și s-au legat prietenii foarte strânse. Ceilalți oameni au început să ne caute, să își cumpere și ei haine tradiționale și cărți scrise în limba noastră. Aceste festivaluri le organizăm în toată lumea, nu numai la Sibiu. Avem multiple schimburi culturale.

Pe lângă festivaluri, reușim să ne promovăm tradițiile și prin nunțile pe care le organizăm. Încercăm să îi ținem pe tineri cât mai aproape de valorile noastre. Eu am creat și o păpușă, îmbrăcată în port tradițional, tocmai cu intenția de a restabili legătura între copiii majoritarilor și copiii romi. Dacă până acum, ceilalți părinți le spuneau copiilor să fie cumiți că îi dau la țigani, că vine țiganka și îi fură – mă refer la conceptele părinților care și-au crescut copiii cu teama de romi, și care au avut repercusiuni foarte negative asupra relației dintre noi și români; poate că, în cazul în care o astfel de păpușică va ajunge și în brațele copiilor majoritari, îi vor face să își dea seama că o țigancă nu înseamnă ceva atât de înfricoșător.

Noi am încercat toate metodele prin care să ne putem apropia față de majoritari și să avem avantaje reciproce în relația cu ei. Consider că am și reușit să realizăm în mare parte acest lucru, însă avem în continuare nevoie de parteneri care să ne accepte.

Cum contribuie romii la dezvoltarea turistică a Sibiului?

Romii contribuie într-o mare măsură, pentru că întotdeauna turiștii care vin la Sibiu fac un scurt popas și în comunitățile romilor. Grupuri de turiști vin și la biserica noastră și se interesează de noi. Eu cred că Sibiul a oferit un exemplu pentru multiculturalitate. Administrația locală ne finanțează pentru ca noi să ne putem promova cultura și tradițiile. Este un ajutor reciproc: și noi putem sprijini economia locală, în sensul în care festivalurile noastre adună foarte mulți turiști la Sibiu.

Cum priviți viitorul comunității etnice din care faceți parte?

Viitorul nu îl văd chiar atât de bun pe cât mi-aș dori, pentru că observ cum tinerii romi nu vor să cunoască tradițiile noastre și nu vor să se îndrepte spre meseriile pe care romii le-au practicat de-a lungul timpului. Tehnologizarea a făcut ca fiecare să dobândească încă din copilărie alte tipuri de idei.

Muzeul-școală, pe care dorim să îl înființăm, ar veni în sprijinul conservării tradițiilor.

Modernismul și-a pus însă inevitabil amprenta asupra culturii noastre și a câștigat teren și în comunitatea romă: de exemplu, în cazul nunților noastre, dacă înainte se făceau în curți, acum tinerii au început să prefere restaurantele. La înmormântări, întâlnim o situație similară: înainte se mergea pe jos, în coloană, de la casa celui decedat până la biserică, se arunca cu bani în intersecție ... acum, la ultimele înmormântări la care am fost, am văzut cum pe mort îl așază direct într-o mașină și în 10 minute toată lumea ajunge deja la cimitir.

Care este atitudinea sibienilor față de perspectiva consolidării relațiilor româno-rome?

Foarte bună, și văd interesul comunității sibiene față de noi tocmai la festivalurile pe care le organizăm. Sibienilor le place muzica și tradițiilor noastre, își invită inclusiv prietenii din alte orașe să participe la festivaluri.

Care sunt însă dificultățile pe care le întâmpină comunitatea romă din Sibiu?

Cea mai mare problemă este lipsa educației. Foarte mulți romi nu au mers la școală atunci când a trebuit, pentru că părinții lor au considerat că nu au nevoie de școală. Deși sunt foarte buni meșteri, nu pot obține certificate care să ateste calificarea lor. Noi am încercat să organizăm pentru ei niște cursuri de reconversie profesională, dar și pentru acelea este nevoie să ai minim opt clase absolvite. Practic, din cauza asta nu pot nici să accedă la locuri de muncă mai bune și sunt nevoiți să presteze munca cea mai de jos. Mulți au găsit o ieșire din situația lor dificilă prin emigrare. De exemplu, străinii nu îi întreabă de calificarea lor, ci îi pun să lucreze în sectoarele în care e nevoie de forță de muncă. Noi am solicitat Ministerului Învățământului organizarea unor cursuri, la finalul cărora romii să poată susține niște examene – un fel de a doua șansă pentru romii noștri, însă foarte multe proiecte nu au mai ajuns să fie puse în practică. Sunt foarte mulți romi care ar dori să muncească și din cauza lipsei școlii nu pot obține un serviciu.

O altă problemă este lipsa ajutorului din partea primarilor din localitățile în care romii locuiesc. În majoritatea situațiilor, în zona locuită de romi se termină apa, canalizarea și asfaltul. Din cauza asta, romii trebuie să meargă la ceilalți localnici să ceară apă și să îi deranjeze. Simțim o discriminare din partea administrației în toate localitățile în care sunt romi, pentru că nu există interes. Dacă vizitați astfel de localități, o să vedeți că se termină civilizația acolo unde încep casele locuite de romi.

Ați încercat să luați legătura cu primarii din acele localități, să vă ofere câteva soluții în acest sens ?

Eu am încercat, dar ei întotdeauna îmi spun că nu există bani și că au alte probleme de rezolvat. Numai atunci când se apropie alegerile ne promit că și problemele noastre se vor soluționa. Greșeala cea mai mare a fost că romii au fost concentrați la marginea satelor. Sunt și bancuri, care spun că atunci când primarii primeau o vizită oficială, luau pancarta de la intrarea în localitate și o puneau înaintea zonelor locuite de romi, ca dacă erau întrebați cine sunt ei, să spună că nu știu, pentru că nu sunt din satul lor, dar când erau alegeri, pancarta se punea dincolo de casele romilor, ca să le ofere voturi.

De aici pornește și problema școlarizării. Toată lumea acuză romii că nu își dau copiii la școală. Gândiți-vă puțin: dacă ar trece copilul dumneavoastră printr-o stradă plină de noroi și se murdărește până la genunchi, cum l-ați mai duce la școală ? Să îi ajungă acasă copilul murdar și să nu ai nici apă să îl speli, iar dacă se duce la școală murdar, toți elevii să se ferească de el pentru că miroase urât. Dacă părinții nu au un serviciu și nu își permit să îi ofere un sandwich, ce să facă ? Să se uite în gura celorlalți copii ? Pentru copiii de romi, școala înseamnă o umilință. Toți le spun că nu se joacă cu ei pentru că sunt țigani și râd de ei pentru că nu au ce mânca. Singura variantă bună a fost cea pentru care a luptat tatăl meu, împreună cu Adrian Năstase: să se dea la școală câte un corn și o sticlă de lapte tuturor elevilor. Majoritatea romilor au început să meargă la școală numai pentru cornul și laptele acela. Părinții și-au îndemnat copiii să meargă la școală pentru că măcar așa aveau ce să mănânce. Pentru ca problemele noastre să se rezolve, trebuie pornit de la rădăcini, și rădăcinile sunt în școală. Ca să poți trimite copilul la școală, trebuie soluționată mai întâi problema serviciului pentru părinți, ca să aibă bani pentru rechizite și mâncare. Ori dacă nu, să se ofere niște vouchere familiilor de romi, prin care să nu poată cumpăra decât rechizite sau hăinuțe pentru copii.

Contextele discriminatorii au existat față de noi și încă există, chiar dacă nu sunt exprimate pe față. Întotdeauna romii sunt informați ultimii când se întâmplă ceva. Discriminarea o resimțim și din partea angajatorilor. La un moment dat, am făcut niște experimente, împreună cu jurnaliștii sibieni. S-au îmbrăcat în țigănci jurnalistele respective și au fost refuzate la angajare. Li s-au spus că nu se angajează persoane de etnie romă. Au mai existat situații în care, în anumite magazine sau restaurante, vânzătorii le spuneau romilor că au dreptul de a-și alege clientela și că nu servesc romii.

Există instituții de învățământ specializate, care să sprijine educația romilor în limba maternă?

Există clase cu predare în limba romani, dar nu la Sibiu. Noi oricum nu le-am prea agreat, pentru că le vedem ca pe o separare de majoritate. Am dori ca limba maternă să fie mai degrabă o limbă opțională pentru romi în programa școlară. Crearea unor clase compuse numai din romi nu e un lucru bun. Într-o clasă în care există diversitate e mai bine, pentru că elevii învață unii de la alții. Pe de altă parte, nici nu suntem atât de mulți încât să avem în fiecare școală câte o clasă de romi. Acceptarea înseamnă să știi că este rom colegul tău de bancă de la școală, că altul, ce stă în fața ta, e maghiar și că așezat în spatele tău stă un sas.

Care este nivelul economic al comunității rome din Sibiu?

Nivelul de trai al comunității rome a crescut în ultimul timp. Noua generație de romi a început să își dezvolte afaceri și să se descurce mai bine decât cei de dinaintea lor. Probleme mari sunt mai degrabă în cazul romilor din mediul rural.

Există colaborare între romi și membrii altor comunități etnice din Sibiu?

Da. Am avut multiple parteneriate împreună cu ei. De exemplu, anual suntem invitați de sași la Ziua Germaniei, iar sașii participă și ei la evenimentele noastre. Asociația Evanghelică din Turnișor ne-a oferit foarte mult ajutor. Cu maghiarii colaborăm la fel de bine. Niciodată romii nu au întâmpinat situații discriminatorii din partea minorităților.

Ce relații există între comunitatea romă din Sibiu și cele din alte zone ale României?

Noi suntem o organizație formată la nivel național și avem filiale în toată țara. Colaborăm cu toți liderii locali ai romilor din toată țara pentru binele acestei comunități și toate filialele noastre recunosc că au probleme cu administrațiile locale. Primarii blochează ajutorul social pe care romii ar trebui să îl primească și le dau numai unora dintre ei, pe care îi țin sub mână lor și îi pun să facă tot felul de munci. Noi cu romii noștri ne înțelegem bine, conflicte avem cu majoritatea care nu ne acceptă.

Considerați că perioada regimul comunist a reprezentat o perioadă de relativ progres pentru comunitățile rome din Republica Socialistă Română? Pentru că, pe de o parte, autoritățile le-au refuzat romilor identitatea etnică și au încercat să combată nomadismul însă, pe de cealaltă parte, a existat și o mai mare voință de a-i integra din punct de vedere social.

Consider că romii au fost tratați mai bine în perioada comunistă, pentru că atunci li se asigura tuturora un loc de muncă. Într-adevăr că romii nici nu erau recunoscuți ca naționalitate conlocuitoare, așa cum erau maghiarii sau sașii. Din partea autorităților, romii au avut atunci o mai mare libertate și meșterilor locali le-a mers foarte bine în comunism. Romii din mediul rural aveau o situație economică bună, pentru că erau solicitați la diverse munci, precum munca câmpului sau pentru confecționarea uneltelor și a vaselor; li s-a permis să-și practice meseriile tradiționale și nimeni nu i-a incriminat pentru asta.

Interviu cu domnul Zeno-Karl Pinter, prof.univ.dr. în cadrul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, cercetător în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane din Sibiu și fost președinte al Forumului Democrat al Germanilor, filiala Sibiu.

Putem începe prin câteva cuvinte despre istoria comunității săsești din Sibiu.

Istoria sașilor începe odată cu anul 1192, când papa Clemens menționa aici existența unei prepozituri a oaspeților saxoni. Cercetătorii evului mediu au descoperit însă, de curând, niște mărturii probabil mult mai vechi – construcții din lemn, premergătoare unei case ridicate în Orașul de Jos, datate undeva între secolele XIII-XIV. În secolul al XII-lea, în zona Sibiului s-au așezat comunități de coloniști germani, bineînțeles, în contextul colonizării care a avut loc la acea vreme în toată Europa.

Probabil că nimic nu ar fi fost diferit față de Silezia, Boemia sau alte zone în care au avut loc aceste colonizări, dar în secolul al XIII-lea, Ungaria a avut un rege mai puțin puternic, Andrei al II-lea, asta pentru că în întreaga Europa s-a întâmplat un fenomen cunoscut ca o luptă dintre autoritatea centrală și nobilime. În majoritatea cazurilor, nobilimea a fost cea care a câștigat. În acest context, în Ungaria a fost emisă așa-numita *Bulă de Aur*. Regele Andrei II-lea s-a văzut înfrânt de propria nobilime și lipsit de orice sprijin militar; în plus, se confrunța și cu o altă mare problemă în Țara Bârsei, și anume Cavalerii Teutoni, care desigur că ar fi dorit să își întemeieze un stat al lor, supus papalității ... în acel moment și-a adus aminte cum un bunic de-al lui colonizase, în zona Transilvaniei, niște populații germane, care erau echivalenți teutonilor din punctul de vedere al pregătirii militare. Andrei al II-lea a convins această populație să îl sprijine în Transilvania, desigur, printr-un document care conținea o serie de privilegii – tot o *Bulă de Aur*, dar de data aceasta numită *Andreanum*. Prima a fost emisă în 1222, iar a doua, în 1224. Prin aceste două documente, el a oferit coloniștilor privilegii deosebite pentru vremea aceea, primind, în schimb, sprijinul lor. Practic, i-a câștigat pe noii coloniști împotriva Cavalerilor Teutoni, care de fapt erau cam de același neam cu ei însă, în evul mediu, acest aspect nu conta. Importante erau mai degrabă privilegiile și religia, nu faptul că oamenii făceau parte din același popor sau că vorbeau o limbă comună.

Astfel, un oarecare cavaler pe nume Hermann, care și-a adus alături de el lucrători agricoli, a primit un feud de la regalitatea maghiară în zona Sibiului. De atunci a început o evoluție fulminantă a acestor coloniști germani. În cazul oricărei epoci istorice, esențial a fost ca oamenii să se bucure de libertate. Sașii au avut privilegii comerciale enorme și ca atare, evoluția lor a fost fulminantă. Nu este de mirare că la fiecare schimbare petrecută pe tronul maghiar, sașii cereau noului rege să le confirme privilegiile comerciale. Matias Corvinul cred că a fost ultimul care a confirmat aceste privilegii. Societatea era perfect adaptată evului mediu. Lucrurile încep să se modifice atunci când evul mediu însuși începe să se prăbușească. Toate principiile din *Andreanum* erau croite în context medieval, bazându-se pe pământ și privilegii, ori, odată cu modernitatea, privilegiile nu mai erau la modă. După revoluțiile americană și franceză, idealul a fost ca raporturile dintre oameni să fie egale. Cu toate acestea, sașii s-au adaptat noii situații. De exemplu, breslele s-au transformat în manufacturi.

În privința istoriei ultimului secol, lucrurile sunt mult mai complicate. Nu ne putem plânge de regimul comunist fără să avem în vedere și efectele nazismului asupra sașilor. De exemplu, în Dobrogea, sașii au fost expulzați de către armata germană. Unul dintre ideologii celui de-al Treilea Reich a constatat că germanii se află într-un mare pericol de dezarienizare, pentru că trăiesc alături de valahi, cherchezi și turci, astfel că naziștii au decis să îi trimită înapoi în Reich. De fapt, nu i-a trimis în Reich-ul așteptat, ci în cel de abia cucerit, din Polonia, unde se afla linia frontului. Adevărul este că și în privința sașilor transilvăneni, dezastrul tot în perioada celui de-al Doilea Război Mondial a început, dar și a vremurilor foarte tulburi de dinaintea războiului, atunci când vechile curente ideologice europene au decăzut, locul lor fiind luat de fascism. Fascismul a schimbat fața Europei. Atât sașii, cât și șvabii, s-au constituit în acea perioadă în organizații de extremă dreapta, afiliate ideologic nazismului. Pe lângă sași și șvabi, atât românii prin Garda de Fier, cât și maghiarii prin Crucile cu Săgeți au aderat la aceste orientări politice.

Cum se raportează în prezent sașii la această parte a trecutului?

Orice popor civilizat își recunoaște trecutul și, prin urmare, și-l asumă. Indiferent de luminile și de umbrele trecutului. Personal, nu am cum să judec ceea ce, de exemplu, au făcut bunicii mei. A fost opțiunea lor, dată de un context specific. Ce rost ar avea să ne ascundem istoria? Într-adevăr, sașii au mărșăluit prin centrul Sibiului în uniforme germane și au prezentat salutul roman, probabil foarte impresionați și de faptul că, din secolul al XIII-lea și până atunci, nimeni nu le mai acordase atât de multă importanță. Din păcate, totul s-a dovedit un miraj. Gândiți-vă că sașii se găseau atunci izolați de spațiul germanofon și, dintr-o dată, li s-a oferit șansa reintegrării într-un imperiu german, astfel că putem înțelege motivațiile din spatele percutării ideologiei naziste. Acolo se regăsesc toate rădăcinile greutăților prin care au trecut sașii.

După încheierea războiului, foarte mulți sași au fost deportați în Uniunea Sovietică, în zona Donbas, iar românii nu au schițat nici un gest de solidaritate, ba dimpotrivă, cu ajutorul armatei române au fost capturați, închiși în vagoanele de animale și trimiși în lagărele de muncă din est.

Perioada comunistă a fost foarte problematică pentru sași, pentru că aceasta a răsturnat toate principiile sociale pe care aceștia le aveau de secole întregi. Ca atare, odată cu regimul comunist, a început și exodul sașilor.

Care este situația actuală a comunității săsești? Ce s-a întâmplat cu aceasta după 1989?

În prima etapă, atunci când s-au eliberat pașapoarte, circa 75% dintre etnicii germani din Sibiu au plecat în Germania. Atitudinea lor a fost firească, pentru că s-a creat o psihoză socială: oamenii au văzut cum rudele, vecinii sau foștii colegi de școală pleacă și atunci s-au întrebat ce este de făcut, să rămână singuri? După Revoluție, comunitatea germană din Sibiu s-a diminuat incredibil de mult. Din păcate, în acel moment, s-au făcut puține lucruri pentru a combate acest fenomen. Îmi amintesc și vizita lui Hans Dietrich Genscher, care era ministru de externe al Germaniei și care, în Palatul Episcopal din Piața Mare, ne-a spus atunci că poarta spre vest rămâne deschisă, să nu ne înghesuim.

În orice caz, perioada anilor '90 a fost foarte tulburătoare, anii de după Revoluție dovedindu-se marcați de incertitudine. Nu numai pentru germani este valabil acest lucru, ci pentru întreaga populație a României. Eu cunosc zeci de cazuri de familii care au așteptat douăzeci de ani după pașapoarte, asta pentru că nu au avut fie relații, fie o casă pe care să și-o dorească vreun activist de partid. Anumite categorii favorizate ale sașilor au fost răscumpărate de Germania. Pentru un intelectual sas, RSR primea din partea RFG-ului o răscumpărare mai mare decât pentru un muncitor. Acordurile Germaniei cu Nicolae Ceaușescu au fost, în această privință, asemănătoare unui târg de sclavi. Exodul sașilor au generat o reacție în lanț.

Populația germană din România este una îmbătrânită. În general, aici au rămas cei nostalgici, atașați de locul în care s-au născut, cât și cei ancorați în realități cultural-științifice. Cei din sectoarele muncitorești au putut emigra mult mai ușor. Căsătoriile mixte nu au avut relevanță în privința perspectivelor de emigrare: personal, cunosc familii mixte în care partea românească a insistat pentru emigrarea în Germania.

Aproximativ câți membrii numără comunitatea sașilor sibieni?

Este foarte greu de spus. Cifrele oricum nu sunt atât de relevante, important este impactul comunității săsești asupra Sibiului. „Fenomenul Sibiu” se remarcă prin faptul că, o comunitate care constituie mai puțin de 10% din totalul populației a reușit să ofere un primar care câștigase 98% dintre voturile alegătorilor și ulterior, acel primar să devină chiar președintele României.

La Forum dispunem de câteva cifre, dar ele sunt rezultate prin plata cotizațiilor. De obicei, la întrunirile noastre oficiale participă în jur de 60 de persoane, dar bătrânii nu vin. De asemenea, la sărbători, bisericile noastre sunt pline, dar nu avem de unde să știm care dintre ei sunt sași sibieni, pentru că într-o biserică poate intra oricine. În plus, nu toți sașii sunt luterani – există și sași catolici, neoprotestanți sau ortodocși.

Cum contribuie comunitatea săsească la dezvoltarea culturală a Sibiului?

Cunoașteți că până la *Edictul de Concivilitate* al lui Iosif al II-lea, în Sibiu nici nu aveau permisiunea de a locui alte etnii în afara sașilor. Bineînțeles, sașii aveau contacte de tip partenerial cu românii. Tot patrimoniul arhitectural construit în Sibiu, până în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, este opera sașilor: de la primul muzeu din sud-estul Europei, până la primul teatru și așa mai departe. Trebuie să recunoaștem că a existat, de-a lungul ultimului secol, și o oarecare favorizare a statului față de sași. Până la 1918, economia Sibiului purta amprente germane, maghiare și evreiești, dar apoi lucrurile încep să se schimbe. Nu pentru că ar fi existat vreo presiune din partea statului, dar în general, maghiarii au preferat să-și vândă micile întreprinderi și să plece în Ungaria. Schimbarea catastrofală s-a petrecut de abia după 1990. Din punct de vedere cultural, sașii încă au un impact asupra Sibiului. Forumul Democrat German, prin Honterus, este cel mai mare editor de carte din Sibiu și este incredibil cât de multe cărți pot publica pe an. Imaginea pe care românii o au despre sași este ușor romanțată.

De ce credeți că românii au această imagine idealizată despre sași?

Probabil că din punct de vedere procentual, sașii erau într-adevăr mai muncitori. Odată am avut niște dezbateri pe această temă cu colegii mei de la București, pe vremea în care lucram la Departamentul pentru Minorități, și am dorit să știu cum se naște un stereotip. Mi s-a spus că, în general, imaginea pozitivă asupra unei populații diferite apare după o experiență comună de cel puțin un secol. La fel, pentru ca un stereotip să dispară din memoria colectivă, este nevoie cam de tot atâta timp cât a fost necesar ca el să se formeze.

În ce constă specificul comunității săsești și cum reușiți să îl puneți în valoare?

Comunitatea săsească din Sibiu nu dispune neapărat de un specific anume, pentru că ea trăiește într-o societate urbană, iar urbanitatea este cosmopolită în raport cu mediul rural, care știm că este mult mai conservator.

Dacă am face, de exemplu, o comparație între Sibiu și Agnita, lucrurile acestea s-ar observa foarte bine. O comunitate urbană trăiește după alte reguli, motiv pentru care, consider că specificul se regăsește mai degrabă în educație și cultură.

Din punct de vedere economic, comunitatea germană din Sibiu a beneficiat de o puternică infuzie de capital din Germania. Mulți investitori au afirmat că vin aici pentru forța de muncă ieftină, însă asta nu este singura explicație viabilă. În Republica Moldova, de exemplu, forța de muncă este și mai ieftină decât la noi. Aici investitori germani găsesc oameni care le vorbesc limba, pot veni împreună cu familia pentru că au școală în limba germană în care își înscriu copiii, au biserici germane, atât catolice, cât și protestante. Cu alte cuvinte, germanii se pot integra, alături de sașii sibieni, într-o comunitate. Există însă și sași sibieni care au reușit să cucerească lumea economică a Sibiului.

Poate fi definit Sibiul în prezent ca un centru multietnic?

Sigur că da. În afară de sași, gândiți-vă numai la comunitatea impresionantă de romi din Sibiu.

Care sunt dificultățile pe care le întâmpină sașii sibieni ?

Pericolele cele mai mari sunt cele ale deznaționalizării și dispariției comunității. Ele sunt cauzate, în primul rând, de îmbătrânirea populației, iar în al doilea rând, de izolare ... chiar dacă, de multe ori, este vorba mai degrabă de o autoizolare.

Există pericolul pierderii identității etnice?

Foarte greu în cazul sașilor, dar există ... Am avut studenți sași care nu își puteau pronunța numele german și care nu vorbeau deloc limba germană.

Cum priviți viitorul comunității din care faceți parte?

Poate că sunt prea optimist, însă privesc viitorul comunității din care fac parte numai alături de celelalte comunități etnice ale Sibiului, într-un concert european în care ideea de etnicitate nu va mai avea importanță. Viitorul comunității săsești din Sibiu îl văd în context european. Cred într-o adevărată Uniune Europeană, în care să putem trăi armonios împreună, indiferent de originea noastră etnică. Fiecare are nevoie să se dezvolte așa cum crede de cuviință – atât ca om, cât și ca membru al unei comunități. Din păcate, entuziasmul meu s-a diminuat între timp, nu din cauza politicii Uniunii Europene, ci din cauza contextului internațional. Conceptele de teritoriu și graniță ar trebui să dispară în viitor.

Au existat contexte discriminatorii cu care sașii să se confrunte de-a lungul timpului?

În afara anilor de după cel de-al Doilea Război Mondial, nu. Chiar și așa, nu pot afirma că sașii au suferit mai mult decât românii. Într-o vreme în care sașii erau deportați în Siberia, și Iuliu Maniu se afla în închisoarea de la Sighet, asta pentru că era contextul foarte tulbure. Sașii nu au fost discriminați de români, ci mai degrabă de politicile acestora. Multe stereotipuri, fie ele negative sau pozitive, au fost create însă de tradiție, nu de către politică.

Există colaborare între comunitatea săsească și membrii celorlalte comunități etnice din Sibiu?

Sigur că da.

În ce domenii se manifestă această colaborare?

Mai ales în domeniul cultural, dar și la nivel politico-administrativ. Pe la majoritatea festivalurilor, sașii participă alături de Junii Sibiului. La editura Honterus, de asemenea, am publicat volume de poezie scrise de romi. La Forumul Democrat German am publicat, în ultimii ani, mai multe titluri în limba română decât în limba germană.

Interviu cu doamna Fawzia Rehejeh, reprezentantă a Centrului Cultural Arab din Sibiu.

Vă mulțumesc foarte mult atât pentru invitația de a acorda acest interviu, cât și pentru parteneriatul dintre Centrul Cultural Arab și Muzeul Național Brukenthal.

Cum a apărut ideea înființării Centrului Cultural Arab și ce își propune acesta?

Ideea a pornit în urma experienței personale și a dificultăților pe care le-am întâmpinat la început, ca imigrantă la Sibiu. Am dorit să promovez dialogul intercultural și să constituie o organizație prin care să pot sprijini perspectivele de integrare ale arabilor. De asemenea, am văzut-o și ca pe o modalitate de a ne exprima recunoștința față de comunitatea sibiană, care ne-a primit în rândurile ei. Așa a apărut Centrul Cultural Arab.

Am fi interesați să cunoaștem care este istoria comunității arabe din Sibiu.

Istoria comunității din Sibiu a început odată cu venirea arabilor în România, ca studenți ai universităților românești. Totodată, arabii au ajuns aici în calitate de refugiați, în urma războaielor petrecute în Irak și Siria. Printre destinațiile imigranților arabi, s-a numărat și Sibiul. Foarte mulți arabi s-au stabilit în această zonă, pe lângă preferința lor pentru orașe precum București sau Timișoara. Importante au fost și motivațiile de ordin economic, dat fiind potențialul pe care Sibiul în oferă în această privință.

Comunitatea arabă este una foarte diversă, atât din punct de vedere etnic, cât și din punct de vedere cultural. Diversă este în sensul în care avem, de exemplu, arabi creștini și arabi musulmani. Comunitatea arabă este și foarte activă, implicată în viața culturală a Sibiului. Membrii comunității participă la o multitudine de evenimente și încearcă să se integreze societății civile.

Care este vechimea aproximativă a comunității arabe din Sibiu?

Această comunitate s-a constituit undeva în anii '90, după Revoluție. De atunci au început să vină tot mai mulți arabi la Sibiu chiar dacă, încă din perioada comunistă, locuiau aici câteva zeci de arabi, ca studenți sau muncitori.

În jur de câți membri numără în prezent comunitatea din care faceți parte?

Nu știu să precizez un număr exact, dar cred că se regăsesc aproximativ 500 de membri în județul Sibiu, printre care studenți, muncitori sau familii mixte româno-arabe.

Considerați că Sibiul reprezintă un spațiu benefic pentru dezvoltarea comunității arabe?

Bineînțeles că da, pentru că Sibiul a fost dintotdeauna un spațiu multiethnic: prin aportul românilor, sașilor, maghiarilor, evreilor sau al romilor, orașul s-a dezvoltat de-a lungul timpului. Văd Sibiul ca pe un spațiu oportun integrării cât mai multor comunități etnice, care să relaționeze între ele într-un mod armonios.

Sprijinul primit din partea localnicilor s-a dovedit prin succesul de care s-au bucurat evenimentele organizate la Sibiu, precum Festivalul Culturii Arabe. Acest festival a fost deosebit de important, în sensul vizibilității noastre în spațiul public.

În ce constă specificul comunității arabe?

Arabii au o cultură foarte veche. Filozofia, muzica, arta și caligrafia arabă sunt cunoscute și apreciate în toată lumea. Ele oferă originalitate culturii arabe. Caligrafia arabă este ea însăși o formă de artă.

Cum reușiți să puneți în valoare tradițiile comunității arabe din Sibiu?

Activitățile organizate de Centrul Cultural Arab încurajează interacțiunea culturală româno-arabă și integrarea imigranților în România. Dialogul intercultural deschide foarte multe perspective și oferă foarte multe soluții membrilor comunității. Avem în vedere ca, în cadrul Centrului Cultural Arab, să punem în valoare tradițiile comunității arabe din întreaga țară, nu doar din Sibiu. La Festivalul Culturii Arabe, am avut invitați ai comunităților arabe din București, Iași sau Cluj, alături de care ne-am adunat tocmai pentru a construi o platformă a tradițiilor culturale arabe, încurajată de viziunile generațiilor tinere. Încercăm să îmbinăm tradițiile și originalitatea culturii noastre cu perspective moderne, inițiate de tineri. Pe lângă Festivalul Culturii Arabe, Centrul Cultural Arab propune și o altă serie de evenimente interculturale, prin care promovăm, de exemplu, tradițiile culinare. Am legat în urma acestor evenimente relații armonioase între comunitatea arabă și cea sibiană. De asemenea, am proiectat filme care ridicau în fața spectatorilor diverse probleme confruntate de lumea arabă, precum războaiele, fenomenul migrației sau integrarea socio-culturală. Recent am organizat și un concert caritabil, pentru susținerea oamenilor afectați de cutremurele din Siria, lansând o campanie de strângere de fonduri, concepută la nivel național. Prietenia și atitudinea empatică a sibienilor față de arabi s-au manifestat prin succesul acestei campanii. Sibienii ne-au ajutat foarte mult și astfel am reușit, la rândul nostru, să sprijinim familiile afectate de cutremurele din Siria. Fiecare donație a fost importantă pentru cauza noastră. Am primit ajutor din partea oamenilor fără ca aceștia să aștepte ceva în schimb, iar acest lucru m-a impresionat.

Tot sub egida Centrului Cultural Arab dorim să organizăm în curând și un alt concert, prin care să evidențiem fuziunea dintre muzica arabă și muzica balcanică.

Cum priviți viitorul comunității din care faceți parte?

Văd viitorul ca fiind destul de pozitiv și îmi doresc să continui colaborarea dintre arabi și români în viața culturală a Sibiului. Frica de integrare și, prin urmare, de tendința de pierdere a identității etnice reprezintă însă una dintre dificultățile cu care se confruntă comunitatea arabă. Nu este necesar ca arabii să își piardă identitatea etnică, deoarece consider că putem trăi împreună cu celelalte comunități etnice ale Sibiului și fără a ne pierde propria identitate.

Sunteți de părere că ar putea avea comunitatea arabă o îndelungată continuitate în Sibiu?

Sigur că da. Tot mai mulți oameni sunt atrași spre Sibiu, acesta fiind un spațiu activ din punct de vedere cultural și economic. Am întâlnit persoane care au venit la Sibiu tocmai ca să participe la Festivalul Culturii Arabe și asta mă face să am încredere în continuitatea comunității arabe pe termen lung. Simțim încurajare din partea sibienilor și interes față de tradițiile noastre. Curiozitatea determină publicul sibian să participe la tot mai multe dintre evenimentele organizate de Centrul Cultural Arab și facilitează interacțiunea dintre români și membrii comunității arabe. De exemplu, sunt încântată să văd că tot mai mulți români participă la cursurile de limbă arabă pe care le organizăm la Centru.

Care sunt principalele dificultăți pe care le întâmpină comunitatea arabă din Sibiu? Anterior ați menționat frica de integrare și tendința de pierdere a identității etnice ...

Integrarea socio-culturală este foarte importantă și noi tocmai în acest sens încercăm să acționăm. Degeaba există integrare economică dacă nu există integrare socio-culturală. Necunoașterea limbii române de către arabi cred că este una dintre principalele dificultăți. Întâmpinăm obstacole în privința angajării, pentru că la Sibiu este necesar să cunoști limba română pentru a relaționa cu localnicii, unii dintre ei neștiind limba engleză. Din experiența personală, mărturisesc că mi-a fost destul de greu la început, atunci când m-am mutat la Sibiu, dar cu ajutorul sibienilor am reușit să învăț limba română. La primul meu loc de muncă, am fost chiar nevoită să folosesc numai limba română, pentru că interacționez cu multe doamne în vârstă care nu cunoșteau engleza. În prezent, în cadrul Centrului Cultural Arab, desfășurăm și un proiect intitulat „Sibiu pentru toți”, prin care imigranții au posibilitatea de a învăța limba română. Cursurile sunt gratuite și ceea ce mă bucură este faptul că foarte mulți români ne susțin în acest demers. Mai există probleme și în cadrul familiilor mixte româno-arabe: copiii acestor familii ajung uneori să nu cunoască nici limba română, nici limba arabă, pentru că părinții lor vorbesc în engleză. Se întâmplă ca acei copii să nu se poată identifica pe ei înșiși nici ca arabi, nici ca români, și asta este o altă problemă, de ordin identitar. De fapt, nici nu ar trebui să alegi numai una dintre cele două variante, ci să îți însușești ambele identități culturale, în mod egal, care împreună rezultă o imagine foarte frumoasă. Personal observ multe similarități între cultura arabă și cea românească: de la modalitățile de interacțiune ale românilor și arabilor și până la zâmbetul autentic al acestora. Nu avem pretenția de a rezolva, prin intermediul Centrului Cultural Arab, problemele pe care le prezintă comunitatea arabă, pentru că asta necesită foarte mult timp și răbdare, însă încercăm să identificăm cel puțin soluții temporare.

Au existat contexte discriminatorii care să creeze neajunsuri comunității arabe?

Nu cred că a fost cazul. Au existat poate anumite neînțelegeri de-a lungul anilor între arabi și români, dar niciodată nu a fost vorba despre discriminare.

Care este nivelul economic al comunității arabe din Sibiu?

Comunitatea arabă este, la fel ca oricare altă comunitate, foarte diversă. Putem găsi un medic, un inginer sau un afacerist arab care să aibă situații financiare foarte bune, dar în același timp și imigranți care se luptă să găsească un loc de muncă. Ideea că toți arabi au bani este un stereotip. Statutul economic al membrilor comunității arabe depinde foarte mult de factori.

Ce proiecte considerați că ar fi necesare de aplicat în viitor pentru dezvoltarea comunității arabe?

Dorim să continuăm ceea ce am început prin Centrul Cultural Arab. Intenționăm dezvoltarea unor proiecte culturale pe termen lung, care să aibă succes și în afara Sibiului, în celelalte orașe ale României.

Ce relații există între comunitatea arabă din Sibiu și cele existente în alte regiuni ale României?

Există relații foarte strânse și foarte frumoase. Organizăm evenimente la care se strâng arabi din întreaga țară, cu diferite ocazii: sărbători religioase sau evenimente culturale.

Există o astfel de colaborare și între arabi și celelalte comunități etnice din Sibiu?

Da, asta fiind o altă dovadă de deschidere și dorință de ajutorare. Am organizat recent un eveniment caritabil în parteneriat cu Universitatea Lucian Blaga din Sibiu și Forumul Democrat German. Biserica Evanghelică a donat pentru sprijinirea familiilor afectate de cutremurele din Siria. În curând vom avea o colaborare și cu comunitatea ucraineană.

Interviu cu domnul Levente Serfőző, Președintele Asociației HID și al Centrului Cultural Maghiar din Sibiu.

Putem începe prin a afla istoricul comunității maghiare din Sibiu?

Mulțumesc pentru întrebare! Am putea afirma că istoria comunității maghiare din Sibiu datează încă de dinaintea venirii sașilor aici. Atunci când sașii au fost colonizați, Transilvania era deja locuită de maghiarii secui. Atât sașii, cât și maghiarii, au interacționat în permanență de-a lungul timpului, prin relații comerciale și sociale.

Sibiul a fost dintotdeauna un centru cultural atractiv, astfel că și maghiarii s-au stabilit aici și continuă să o facă. La Ocna Sibiului, avem și în prezent o comunitate maghiară de aproximativ 400 de membri, dar este o comunitate legată ombilical de oraș, la fel ca și restul localităților care se regăsesc în jurul acestuia. O altă comunitate foarte interesantă de maghiari se mai regăsește și la Săcădate. Acolo nu doar că maghiarii și-au păstrat propria identitate culturală, dar și-au păstrat și numărul – chiar dacă satul s-a mărit, numărul maghiarilor a rămas același, în jur de 100-120 de persoane. Când privește orașul Sibiu, în prezent, comunitatea maghiară este mai numeroasă decât cea a sașilor. Sibiul este un oraș atractiv pentru foarte multă lume și mereu a existat o dinamică a populației, indiferent de etnia acesteia.

Revenind la factorii specifici dezvoltării unei comunități, atât școlile, bisericile, cât și entitățile culturale care funcționează până în zilele noastre contribuie permanent la menținerea vie a comunității maghiare.

Comunitatea maghiară este una eterogenă. O comunitate trece prin multiple transformări. Ea este foarte diversă atât din punct de vedere social cât și din punct de vedere economic.

Care este starea actuală a comunității maghiare? Aproximativ câți membri numără aceasta?

Conform ultimelor recensăminte, se pare că populația a scăzut din toate punctele de vedere, nu este numai cazul maghiarilor. Aș zice că în prezent suntem în jur de 2.200-2.300 de persoane de etnie maghiară în Municipiul Sibiu, dar dacă ne referim la zona metropolitană a Sibiului, probabil că numărul se apropie de peste 3.000 de persoane.

Comunitatea maghiară este o comunitate vie, dinamică și permanent conectată la trend-ul de dezvoltare al acestui burg. Avem mici probleme în privința învățământului în limba maghiară și a coeziunii factorilor de decizie. Din multe alte puncte de vedere, stăm însă mai bine: mă refer în primul rând la amprenta culturală, pe care o reprezentăm inclusiv prin instituțiile pe care am onoarea să le conduc, cât și prin personalitățile de cultură maghiară care se regăsesc în Sibiu.

Considerați că Sibiul reprezintă un spațiu propice dezvoltării comunității etnice maghiare?

Maghiarii sunt ancorați istoric la acest municipiu. În Sibiu, dezvoltarea permanentă este la ea acasă. Depinde însă foarte mult de conjuncturile sociale generale, de capacitatea fiecăruia în a-și găsi traiectoria corectă. Una este să te dezvolti ca individ, făcând totuși parte dintr-o anumită comunitate, și alta este să putem vorbi de dezvoltarea unei întregi comunități. Generalizând, pot spune că suntem într-o epocă a individualismului, astfel că privim dezvoltarea în mare măsură prin prisma factorilor economici. Acest fapt are consecințe la nivel social. Comunitatea maghiară nu face notă discordantă, depinde foarte mult de conducătorii instituțiilor noastre, de liderii comunității și de măsura în care aceștia reușesc să creeze premisele bunăstării pentru a putea vorbi despre o dezvoltare sănătoasă. Maghiarii sunt parte a unei comunități în totală dinamică, iar dezvoltarea poate fi interpretată din mai multe puncte de vedere.

Ar putea fi definit Sibiul ca un spațiu multietnic?

Categoric da. Acest caracter multietnic al Sibiului este unul viu. La un moment dat chiar în deschiderea unui festival, accentuam multiculturalitatea Sibiului, pentru că o trăim zi de zi.

În ce constă specificul comunității etnice maghiare?

Nu am putea vorbi neapărat despre un specific local al comunității maghiare. Specificul maghiar trebuie contextualizat în spațiul transilvănean. Privind-o în ansamblul său, comunitatea maghiară este reprezentativă prin limba și cultura ei. Toate caracteristicile definitorii ale maghiarilor se regăsesc și în rândul comunității de la Sibiu. Foarte puțin putem vorbi despre un specific local. Specificul maghiar trebuie căutat mai degrabă în întreg spațiul transilvănean. Cultura, tradițiile, limba sunt elemente care ne definesc ca etnie. Dintr-o perspectivă mai largă și excluzând elementele enumerate mai sus, ne asemănăm în multe privințe cu ceilalți locuitori ai acestui spațiu.

Cum reușiți să puneți în valoare tradițiile comunității maghiare la Sibiu?

Cultura maghiară este una bogată și cu tradiții. Aceste tradiții noi le-am preluat și ne mândrim să le prezentăm publicului sibian, încercând să le păstrăm mereu vii. În prezent, în cadrul Asociației HID și a Centrului Cultural Maghiar, derulăm cele mai multe dintre proiectele care vizează promovarea culturii maghiare.

Avem două proiecte mari: *Zilele Hungarikum*, care este un festival anual, început din 2010 și axat în special pe gastronomie și patrimoniu imaterial, fiind chiar cel mai vechi festival de gastronomie urbană, iar al doilea festival, desfășurat în luna noiembrie a fiecărui an, *Ars Hungarica*, este un festival indoor și prezintă valori maghiare din alte ramuri ale culturii.

Mai derulăm, bineînțeles, și alte proiecte mai mici, în colaborare cu diverse instituții culturale din Sibiu. Susținem un efort continuu de a ne ridica la standarde moderne de expresie a culturii. Încercăm să menținem vii cât mai multe elemente patrimoniale de valoare și mai ales pe cele specific maghiare. Personal, consider că o cultură închisă ermetic nu se mai dezvoltă. Din acest motiv, suntem permanent deschiși în fața provocărilor culturale, indiferent dacă acestea se lansează de la Sibiu sau din afara acestuia, pentru că suntem conectați mișcărilor culturale din întreaga țară.

Exemple ale aportului maghiar la dezvoltarea culturală a Sibiului sunt numeroase, dar aș pomeni în primul rând arhitectura. Dorim chiar să montăm o placă comemorativă unui arhitect maghiar care și-a lăsat o puternică amprentă în privința arhitecturii Sibiului și puțini cunosc acest lucru: este vorba despre Szalay Ferenc, care la începutul secolului XX, a construit peste 120 de clădiri din Sibiu, printre ele Clădirea Prefecturii și Sinagoga. A avut o serie de intervenții importante și asupra Bisericii Reformate, el fiind de confesiune reformată. O altă personalitate, tot din domeniul arhitecturii, dar mai apropiată de zilele noastre, este fostul arhitect șef al Sibiului, în vremea în care Sibiu a fost capitală culturală europeană, și anume Guttmann Szabolcs, căruia îi putem mulțumi pentru restaurarea și amenajarea frumoaselor piațete ale Sibiului. Un alt exemplu, pe care l-aș oferi, privește tradiția culinară. Gusturile specific ungurești sunt permanentizate și integrate ansamblului cultural general sibian.

Reprezentanți ai comunității maghiare regăsim în aproape toate instituțiile culturale din Sibiu, iar proiectele culturale de amploare, enumerate mai sus, vin doar să întrească și să marcheze prezența acestor elemente în ansamblul cultural sibian.

Cum priviți viitorul comunității din care faceți parte?

Sunt convins că și peste 100 de ani se va putea vorbi despre comunitatea maghiară din Sibiu. Viitorul tuturor comunităților etnice din acest spațiu depinde de capacitatea acestora de a-și conserva valorile și a se adapta la prezent și viitor.

Care este atitudinea sibienilor față de consolidarea relațiilor româno-maghiare?

Buna relaționare este un element definitoriu pentru Sibiu. Consolidarea acestora la nivel general are repercusiuni și la nivel comunitar. Sibienii au fost dintotdeauna receptivi în fața diversității. Din punctul meu de vedere, relațiile româno-maghiare au fost, de-a lungul timpului, unele foarte bune, cele două comunități s-au respectat și înțeles, în ciuda micilor perioade de neînțelegere, suprapuse contextelor diferitelor epoci istorice, însă respectul și înțelegerea se remarcă și în zilele noastre.

Care sunt principalele dificultăți cu care se confruntă comunitatea maghiară din Sibiu?

Dinamica societății este un element care influențează și comunitatea maghiară. Avem câteva instituții care prezintă dificultăți în funcționare. Este greu să abordăm consecvent nivelul de dezvoltare pe care ni-l dorim. Avem dificultăți mari, în special, în ceea ce privește învățământul în limba maternă. Constatăm și o secularizare a societății în ansamblu. Deși există instituții de învățământ maghiare, comunitatea fiind redusă numeric, în școlile respective sunt puțini elevi, iar actul educațional suferă din această cauză.

Educația și limba maghiară sunt elementele care au de suferit, în contextul în care există tot mai multe familii mixte româno-maghiare. Nu e rău că există astfel de familii, ceea ce are consecințe negative este însă lipsa timpului sau a interesului acordat celor două culturi diferite.

În cadrul Centrului Cultural Maghiar, am organizat cursuri de limbă maghiară și am avut plăcuta surpriză să participe la acestea persoane mai în vârstă și de altă etnie, de regulă sași, care promisese cândva bunicilor lor că vor învăța trei limbi. De ce? În Transilvania de acum un secol, bunicii noștri cunoșteau trei limbi: germană, maghiară și română. Le vorbeau fluent pe toate trei. Din păcate, această tradiție s-a cam pulverizat ... Pe de altă parte, din ce în ce mai puțini membrii ai comunității maghiare pot fi contactați prin intermediul bisericii. Acum câteva sute de ani, biserica era instituția care reunea toți membrii comunității. În prezent, este mult mai greu să te adresezi comunității prin intermediul bisericii.

Au existat, de-a lungul timpului, contexte discriminatorii, care să creeze neajunsuri comunității etnice din care faceți parte?

La nivel macro, au existat, iar acestea au avut consecințe și la Sibiu. Un context discriminatoriu creat la Sibiu nu știu dacă a existat vreodată. Eu nu am trăit astfel de momente, iar dacă au existat neînțelegeri, ele au fost unele trecătoare, fără repercusiuni la nivel comunitar.

Care este nivelul economic al comunității maghiare?

Cred că se poate încadra specificului contextual general. La nivel instituțional, din păcate, lipsesc investițiile maghiare în regiunea Transilvaniei de Sud. Ca atare, în plan individual, majoritatea maghiarilor sunt la același nivel cu restul comunităților etnice care alcătuiesc societatea din Sibiu, însă la nivel instituțional, avem câteva lipsuri.

Comunitatea maghiară este implicată în proiectele administrației locale din Sibiu?

La nivel cultural, da. Suntem conectați în permanență cu instituțiile municipiului Sibiu. Din punct de vedere politic, nu reprezentăm o forță electorală, astfel că nu avem reprezentanți în administrație. Eventual, avem etnici maghiari angajați în instituțiile administrative.

Ce proiecte considerați că ar fi necesare de implementat pentru dezvoltarea comunității maghiare?

Ar fi foarte multe. În primul rând, ne bucurăm că proiectele derulate până în prezent sunt bine primite, dar în același timp, nu ar strica puțin ajutor în privința domeniului educațional. Din punctul meu de vedere, comunitatea maghiară, chiar dacă este mică, merită conservată la nivel cultural. Aceasta o putem face atât cu ajutorul administrației, cât și a întregilor comunități care locuiesc la Sibiu.

Ce relații există între comunitatea maghiară din Sibiu și cele existente în alte orașe din România?

Discutam la începutul interviului despre faptul că foarte mulți maghiari din alte regiuni ale țării aleg să vină la Sibiu și chiar să se stabilească aici. Ca atare există, în primul rând, multe legături de familie între comunitățile maghiare din Sibiu și cele existente în alte orașe ale României. La nivel instituțional, remarcăm, de asemenea, numeroase legături. Centrul Cultural Maghiar este integrat ansamblului cultural maghiar din Transilvania. În timpul regimului comunist, legăturile au stagnat însă, odată cu deschiderea care a urmat începând cu anii '90, ne-am reconectat ansamblului cultural transilvănean.

Ne puteți spune dacă există o colaborare între comunitatea maghiară și celelalte comunități etnice care se găsesc în Sibiu?

Avem nenumărate proiecte comune cu instituțiile de cultură din Sibiu, derulăm proiecte importante bilingve româno-maghiare în mai multe domenii. Relațiile de colaborare sunt bune și în continuă dezvoltare.

Cu comunitatea germană din Sibiu avem o relație foarte frumoasă atât din punct de vedere cultural, cât și social și chiar legături comerciale. Apoi, organizăm multe evenimente în colaborare cu Forumul Democrat German din Sibiu în Sala Oglinzilor. Mai mult decât atât, prin intermediul confesiunilor noastre diferite, există o permanentă relaționare. Împreună serbăm o serie de evenimente, cum ar fi Ziua Reformei. Anual, ea este serbată împreună fie la Biserica Evanghelică, fie la Biserica Reformată.

Avem colaborări și cu comunitatea franceză din Sibiu, care este una destul de însemnată, dar și cu comunitatea romă avem proiecte comune. Împreună am participat la un festival gastronomic la Sibiu.

Mulțumim!

Vă mulțumesc foarte mult și eu. Aș adăuga că noi, maghiarii, ne simțim foarte bine în acest municipiu, în care diferitele etnii își aduc aportul cultural pentru dezvoltarea unui burg cât mai armonios.

Cred că toată lumea care vizitează Sibiul se întreabă de ce este un loc atât de atractiv. Eu aș spune că se datorează în mare măsură multi-etnicității sale. Aceasta se trăiește zi de zi la Sibiu și sper ca și peste 100 de ani, urmașii noștri să poată afirma același lucru.

Supraporte, sec. XVIII, Palatul Brukenthal
Overdoor, 18th c., Brukenthal Palace

Bibliografie / Bibliography

- Abbattista, Guido: *Moving bodies, displaying nations: national cultures, race and gender in world expositions: Nineteenth to Twenty-first century*, Trieste, 2014, ISBN 9788883035821
- Achim, Viorel: *The Roma in Romanian History*, Budapest, Central European University Press 2004, ISBN 978-963-9241-84-8.
- Anekwe, Obiora : „The Global Phenomenon of Skin Bleaching: A Crisis in Public Health; Part 1” în *Voices in Bioethics*, doi:10.7916/vib.v1i.6599, ISSN 2691-4875
- Backhaus, Anne; Okunmwendia, Ella: “Skin Bleaching in Ghana: When You Are Light-Skinned, You Earn More” în *Spiegel International*, Global Societies 16.06.2020
www.spiegel.de/international/world/skin-bleaching-in-ghana-when-you-are-light-skinned-you-earn-more
- Charles, Mark; Rah, Soong-Chan: *Unsettling Truths: The Ongoing, Dehumanizing Legacy of the Doctrine of Discovery*, IVP, 2019, ISBN: 10-0830845259
- Cromwell Cox, Oliver: *Caste, Class, and Race: A Study in Social Dynamics*, Monthly Review Press, 1948
- Dreesbach, Anne: “Colonial Exhibitions, 'Völkerschauen' and the Display of the 'Other'” în EGO (European History Online), 15.11.2020
[Colonial Exhibitions, 'Völkerschauen' and the Display of the 'Other' — EGO \(ieg-ego.eu\)](http://ColonialExhibitions.Voelkerschauen.and.the.Display.of.the.Other---EGO(ieg-ego.eu))
- Fraser, Angus: *The Gypsies*, Oxford, Blackwell, 1992, ISBN 978-0-631-15967-4
- Fredrickson, George M.: *Racism: A Short History*, Princeton University Press, 2015, ISBN: 9780691167053
- Green, Charles: *How European Colonialism Led to the Invention of Race—And Why That Still Matters*
www.blogs.hope.edu/getting-race-right
- Guichaoua, André: „Counting the Rwandan Victims of War and Genocide: Concluding Reflections” în *Journal of Genocide Research*, ian. 2020, doi:10.1080/14623528.2019.1703329, ISSN 1462-3528. S2CID 213471539
- Iftekhar, Noama; Zhitny, Vladislav Pavlovich: „Overview of Skin Bleaching History and Origins” în *Dermatology*, 2021, doi:10.1159/000509727, ISSN 1018-8665
- Isaac, Benjamin H.: *The Invention of Racism in Classical Antiquity*, Princeton University Press 2006, ISBN 978-0-691-12598-5
- Jablonski, Nina G.: *Living Color: the Biological and Social Meaning of Skin Color*, Berkeley: University of California Press 2012, ISBN 978-0-520-95377-2. OCLC 808348571.
- Johnson, Paul: *A History of the Jews*, New York: HarperCollins 1987, ISBN 0-06-091533-1
- Lewis, Barry; Jurmain, Robert; Kilgore, Lynn: *Understanding Humans: An Introduction to Physical Anthropology and Archaeology*, Cengage Advantage Books, Cengage Learning, 2008, ISBN 978-0495604747
- Lewis, Bernard: *Race and slavery in the Middle East: an historical enquiry*, Oxford University Press, 1992, ISBN 978-0-19-505326-5.
- Nicholson, Michael: „The Jews are a nation and were so before there was a Jewish state of Israel” în *International Relations: A Concise Introduction*, NYU Press 2002, ISBN 978-0-8147-5822-9
- Olutola, Sarah: *The history of racist colonial violence can help us understand police violence*,
www.washingtonpost.com/outlook/2020/09/01/history-racist-colonial-violence-can-help-us-understand-police-violence/
- Paterson, Joseph: *The outrageous neglect of African figures in art history*, Art UK, 31.10.2019
- Peiss, Kathy Lee: *Hope in a jar: the making of America's beauty culture*, New York: Metropolitan Books 1998, ISBN 0-8050-5550-9. OCLC 37783053.
- Rosenbaum, Judith: „American Jews, Race, Identity, and the Civil Rights Movement” în Jewish Women's Archive
<https://jwa.org/teach/livingthelegacy/american-jews-race-identity-and-civil-rights-movement>
- Silverman, Carol: “Persecution and Politicization: Roma (Gypsies) of Eastern Europe” în *Cultural Survival Quarterly Magazine*, nr. 19.2 Nationalism in Eastern Europe, iunie 1995
www.culturalsurvival.org/publications/cultural-survival-quarterly/19-2-nationalism-eastern-europe
- Weisband, Edward; Thomas, Courtney: *Political Culture and the Making of Modern Nation-States*, Routledge 2015, ISBN 978-1-317-25409-6.

